ԱՋԱՏ ԲՈՋՈՅԱՆ
պատմական գիտ. դոկտոր, ԱԻ

ՔԱՂԿԵԴՈՆԻ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ՄԻՋՆԱԴԱՐՅԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Տիեզերական Եկեղեցու պատմության մեջ ուրույն տեղ ունի Քաղկեդոնի ժողովը (451 թ.), որի ընթացքը եւ ընդունած վավերագրերը հակամետ գնահատականների են արժանացել եւ մնում են համաշխարհային պատմագրության ուշադրության կենտրոնում[1]*: Հին կարգի եկեղեցիներից*[2] *այդ ժողովի ուղղափառությունը ճանաչում են Հռոմի պապությունը եւ Կ. Պոլսի պատրիարքությունը, ինչպես նաեւ տարբեր ժամանակներում վերջիններից սերված եկեղեցական կառույցները (մելկիտ, մարոնի, որոնք այժմ գտնվում են Կաթոլիկ եկեղեցու նվիրապետական համակարգում, ինչպես նաեւ հույն, վրաց, բուլղար, ռումին, ռուս եկեղեցիները եւ այլ եկեղեցական կազմակերպություններ): Հիմնական արեւելյան եկեղեցիները (հայ, հակոբիկ, նեստորական, ղպտի, եթովպական եւն.) դեռեւս վաղ միջնադարում չեն ընդունել այդ Տիեզերական ժողովի դավանաբանական որոշումները*[3]*, իրենց կանոնագրքերում չեն տեղադրել այդ ժողովում հաստատված կանոնախումբը, թեպետ տարբեր ժողովածուներում պահպանվել են Քաղկեդոնի ժողովի հետ կապված բազմազան նյութեր*[4]*: Հռոմի պապական եկեղեցին ցայսօր չի հաստատել*

[1] Տես Das Konzil von Chalkedon. Geschichte und Gegenwart: Im Auftrag der Theologischen Fakultät S. J. Sankt Georgen Frankfurt/Main, herausgegeben von Aloys Grillmeier S. J. und Heinrich Bacht S. J., Bd. III: Chalkedon heute, Würzburg, 1954:

[2] Հին կարգի եկեղեցիներ ասելով՝ ջրբաժան ենք փորձել անցկացնել Լյութերից առաջ իրենց գոյությունը հաստատած բոլոր եկեղեցիների եւ ԺԷ. դարում նոր սկզբունքներով ձեւավորված ռեֆորմիստական (բարենորոգչական) եկեղեցիների միջեւ:

[3] **A. Grillmeier**, Jesus der Christus im Glauben der Kirche, Bd. 2/1: Das Konzil von Chalcedon (451): Rezeption und Wiedersprüche (451-518), Freiburg-Basel-Wien, 1991², S. 71-86.

[4] Տես **M. Albert, R. Beylot, R.-G. Coquin, B. Outtier, Ch. Renoux,** Christianismes Orientaux: Introduction à l'étude des langues et des littéra tures, Introduction par A. Guillaumont, Paris, 1993, p. 138, 227, 245, 306, 372: Այս գրքի մասին տես ՊԲՀ, 1995, թ. 1, էջ 239-243:

Քաղկեդոնի ժողովի կանոններում տեղ գտած թիվ 28՝ Տիեզերական եկեղեցու նվիրապետական համակարգը կարգավորող կանոնը, որն արտակարգ իրավունքներ էր վերապահում Կ. Պոլսի պատրիարքական աթոռին[5]*:*

Քաղկեդոնի ժողովից հետո երկար ժամանակ Հայ, բյուզանդական եւ քույր եկեղեցիները բանակցություններով վիճարկում էին այդ ժողովում ընդունված դավանաբանական որոշումների ուղղափառությունը[6]*: Ը. դարում՝ Հովհաննես Օձնեցի կաթողիկոսի իշխանության տարիներին, Հայ Եկեղեցին վերջնականապես կողմնորոշվեց եւ Մանազկերտի ժողովում (726 թ.) մերժեց Քաղկեդոնի ժողովի որոշումները*[7]*: Այդ դիրքորոշման ամենավառ ապացույցն այն է, որ Հովհաննես Օձնեցու կազմած Հայոց Կանոնագրքում տեղ չեն գտել Քաղկեդոնի եւ նրանից հետո Տիեզերական եկեղեցու կողմից հրավիրված եւ Կ. Պոլսի ու Հռոմի աթոռների կողմից իրավական ճանաչում ստացած ժողովների կանոնախմբերը:*

Այնուամենայնիվ, Հայոց մատենագրության մեջ պահպանվել են ինքնուրույն մատենագրական եւ թարգմանական բնագրեր, որոնցում անդրադարձ կա այդ ճակատագրական ժողովի որոշումներին[8]*: Դրանց մեջ հատկապես կարեւորվում են թարգմանական երկու երկ: Վաղ միջնադարյան թարգմանությամբ պահպանվել է Լեւոն պապի (440-461)՝ Կ. Պոլսի*

---

[5] Տես **J. Meyendorff** (Orth.), La primauté romaine dans la tradition canonique jusqu'au concile de Chalcédoine. - Istina 4, 1957, p. 476-81, հատկապես էջ 482: Հայաստանում խնդրի ընկալման շուրջ. **L. Zekiyan**, Quelques réflxion préliminaires sur l'identité chrétienne de l'Arménie: l'université de la parole et son incarnation dans la vie de l'ethnos, Connaissance des Pères de l'Église, 81, mars 2001, p. 21-37.

[6] Տես **N. Garsoïan**, L'église arménienne et le grand schism d'Orient, Lovanii 1999, p. 1-409 (Corpus scriptorium christianorum orientalium, vol. 574, Subsidia, t. 100): Այս գրքի մասնագիտական գրախոսությունը տես **Լ. Զեքիեան**, «Էջմիածին», 2016, Բ., էջ 127-139: Արեւելքում Քաղկեդոնի արձագանքի մասին տես **P. T. R. Gray**, The defence of Chalcedon in the East (451-553), Leiden, 1979. **J. Meyendorff**, Imperial unity and Christian divisions: the Church 450-680. New York, 1989:

[7] Տես **Ա. Բոզոյան**, Հովհան Օձնեցին եւ եկեղեցական ժողովները. Սուրբ Հովհան Օձնեցի հայրապետը եւ իր ժամանակը. 2003, հունիսի 3-5, Հաղպատի վանք (գիտաժողովի նյութեր), Ս. Էջմիածին, 2004, էջ 77-91:

[8] Այս խնդրի շուրջ ամենաընդգրկուն աշխատանքն է. **K. Sarkissian**, The council of Chalcedon and the Armenian Church, New York, 1975 (հայերեն թարգմանությունը տես **Գ. Սարգիսեան**, Քաղկեդոնի ժողովը եւ Հայոց Եկեղեցին, անգլերենից թարգմանեցին՝ Զաքարիա աբդ. Բաղումեանը եւ Վահրամ քհն. Մելիքեանը, Նիւ Եորք, Լոնտոն, 2012 (Գարեգին Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, Կրօնական, Աստուածաբանական եւ հայագիտական երկեր (Հայերեն շարք, Ը. հատոր), խմբագիր՝ Վազգեն Ղուկասեան, հրատարակութիւն՝ Հայկ եւ Էլզա Տիտիզեան ֆոնտի: **Գարեգին Ա.**, Կրօնական, Աստուածաբանական եւ Հայագիտական Մատենաշար, թիւ 12), ռուսերեն թարգմանությունը տես **Г. Саркисян**, Халкедонский собор и Армянская церковь, Перевод с английского Е. В. Карчагина, Первопрестольный Св. Эчмиадзин, 2014):

Փլաբիանոս (446-449) պատրիարքին ուղղած «Տոմարը», որը Քաղկեդոնի ժողովի դավանաբանական որոշումների հիմքն է: Այս բնագիրը հրատարակվել է ԺԹ. դարի սկզբին Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության անդամների եւ երջանկահիշատակ աբբահայր Գ. Ագոնցի ջանքերով[9]*: Մյուսը Քաղկեդոնի ժողովում ընդունված կանոններն են, որոնց հայերենով պահպանված թարգմանությունն առաջին անգամ հրատարակվում է ներկա հրապարակման մեջ: Այս բնագրի հայերեն թարգմանությունն ամենայն հավանականությամբ պատկանում է ԺԱ.-ԺԲ. դարերի հայ-քաղկեդոնական միջավայրին: Սակայն դա չի նշանակում, որ Հայոց մատենագրությանը Քաղկեդոնի ժողովի վավերագրերը եւ կանոնները հայտնի են դարձել միայն այդ ժամանակ: Մեր եկեղեցական մատենագրությանը հնուց ի վեր հայտնի «Գիրք թղթոց» եւ «Կնիք Հաւատոյ» ժողովածուներում բազմիցս քննարկվել են Քաղկեդոնի ժողովի դավանաբանական դրույթները եւ դրանց դեմ գրվել են հակաճառություններ*[10]*:*

Քաղկեդոնական հայերի մատենագրական գործունեությունը հայագիտության մեջ համակողմանիորեն ուսումնասիրված չէ: Միակ քիչ թե շատ համապարփակ հետազոտությունն այդ բնագավառում, մատենագրական սկզբնաղբյուրների եւ ձեռագրական նյութերի վերհանումով, պատկանում է Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության անդամ Հ. Ներսես վրդ. Ակինյանին, ով իր «Սիմէոն Պղնձահանեցի» մենագրության հավելվածն ամբողջովին նվիրել է մեզ հետաքրքրող խնդրին[11]*:*

Հրատարակվող կանոնագիտական բնագիրը մասն է կազմում բյուզանդական «XIV տիտղոսների կանոնագրք»-ի, որի այլալեզու բնագրերի հետազոտությամբ եւ հրապարակմամբ զբաղվել է եկեղեցական կանոնա-

---

[9] Տես «Սկզբնագիրք տումարի սրբոյն Լեւոնի եւ Սահմանի սուրբ ժողովոյն Քաղկեդոնի, Անաչառ եւ հաւատարիմ թարգմանութեամբ ի լոյս ընծայեաց, միաձայնութեամբ վկայութեանց սուրբ Հարց եւ Վարդապետաց Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, եւ սրբոյն Կիւրղի մեծի Աղեքսանդրացւոյ, հանդերձ համառօտ ծանօթութեամբք ի ցրումն սխալ թարգմանութեանց, եւ ի բարձումն ամենայն գայթակղութեանց: Աշխատասիրեալ յաշակերտաց մեծին Մխիթարայ Աբբահօր: Եւ տպագրեալ հրամանաւ Տեառն Ստեփաննոսի Գերապատիւ Աբբայի Գիւվէրր Ագոնց, եւ Աստուածապատիւ Արքեպիսկոպոսի Սիւնեաց, ի Վէնէտիկ, իվանս Սրբոյն Ղազարու,» 1805 (:ՌՄԾԴ:):

[10] Հայերենով պահպանված որոշ բնագրերի մասին տես **Ն. եպս. Պողարեան**, Հայ գրողներ. Ե.-ԺԷ. դար, Երուսաղէմ, 1971, էջ 106-108, 112-115, 125-127 եւն., հմմտ. նաեւ **K. Sarkissian**, The Council of Chalcedon..., p. 175-213: Խնդրին վերաբերող նոր սկզբնաղբյուրներ հրապարակվում են նաեւ այսօր, տես օրինակ **M. van Esbroeck**, Traité acéphale arménien sur les trois premiers Conciles et son attribution probable à Jean Mayravanetsi, Orientalia Christiana Periodica, Vol. 68, fasc. I, Roma 2002, p. 89-174, հատկապես էջ 120 եւն:

[11] **Ն. Ակինեան**, Սիմէոն Պղնձահանեցի եւ իր թարգմանութիւնները վրացերենէ, Վիեննա 1951, էջ 225-262 (Ազգային Մատենադարան, ՃԿԴ):

գետների, բյուզանդագետների եւ արեւելագետների մի քանի սերունդ: Առանձնակի հիշատակության են արժանի կարդինալ Պիտրայի կողմից Փոտ պատրիարքին վերագրված[12] *բյուզանդական Կանոնագրքի հետազոտությունն ու բնագրերի հրապարակումը 1866 թ. եւ ԺԹ. դարի սկզբին Ռուսաստանի գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամ Վ. Բենեշեւիչի հետազոտությունները, որոնց հիմքի վրա վերջինս փորձեց վերակազմելով հրապարակել "Кормчая Книга"-ի սլավոնական բնագիրը*[13]*:*

Վ. Բենեշեւիչը[14] *եւ իրավունքի գերմանացի պատմաբան Է. Շվարցը*[15] *իրենց հետազոտություններով կարողացան ապացուցել, որ բյուզանդական կանոնագիրքը, որի կազմում սկսած ԺԲ. դարից (կանոնագետ-մեկնաբան Բալսամոնի կողմից), վերագրվում էր Կ. Պոլսի Փոտ պատրիարքին (858-68, 877-86) եւ անվանվում է Նոմոկանոն, իր նախօրինակն է ունեցել դեռեւս Զ. դարում՝ Հովհաննես Սքոլաստիկոս պատրիարքի (565-577) հովվապետության ժամանակաշրջանում, եւ հետագայում անվանվել է ԺԴ. տիտղոսների կանոնագիրք, որն ամբողջական տեսք է ստացել Է. դարի ընթացքում, վերստին խմբագրվել է 882/3 թ. Փոտ պատրիարքի կողմից, մեկնություններով հարստացվել է ԺԱ.-ԺԲ. դդ.*[16]*: Ռուս ակադեմիկոսն իր հետազոտություններով փորձեց ապացուցել, որ սլավոնական "Кормчая книга"-ն ԺԱ. դարում թարգմանվել է Փոտ պատրիարքի գահակալմանը նախորդած խմբագրությունից: Ի տարբերություն ԺԲ. դարի բյուզանդական կանոնագետ Բալսամոնի օգտագործած բնագրի՝ Զ. դարի կեսերից հետո կազմված ժողովածուն (իր խմբագրական տարբերակներով) կանոնների համահավաք է, որտեղ բացակայում են աշխարհիկ իրավական հուշարձանների վրա կատարված հղումները: Այս նույն բնագրի բյուզանդական կանոնագրքի տարբեր խմբագրություններից այն թարգմանվել է*

---

[12] Des Canons et des Collections canoniques de L'Église grecque, d'après l'édition de M. G. A. Rhalli, president de l'aréopage, par Le R. P. Dom. J.-B. Pitra, Religieux Bénédictin de la congregation de France, Paris, Librairie de A. Durand, 1858, p. 26, 37-48.

[13] "Древне-славянская Кормчая XIV титулов без толкований", труд В. Н. Бенешевича, т. I, СПб., 1906.

[14] **В. Н. Бенешевич**, Канонический сборник XIV титулов со второй половины VII века до 883 г., СПб., 1905, с. 3-4, 15-25:

[15] **Ed. Schwartz**, Die Kanonessamlungen der alten Reichskirche, Zeitschrift der Savingny-Stiftung für Rechtsgeschichte Abteilung, Bd. 25/1 (1936), S. 2-3.

[16] **H.-G. Beck**, Kirche und theologische Literature im byzantinischen Reich, München, 1959, S. 146, **Σ. Ν. Τρωιάνου**, Οι πηγές του βυζαντινού δικαίου, Αθήνα, Κομοτηνή, 1999, s. 134-137, 144-147. հմմտ. **В. Н. Бенешевич**, Канонический сборник XIV титулов..., с. 52-86:

նաեւ վրացերեն[17] եւ Քրիստոնյա Արեւելքի մի շարք (ասորերեն, արաբերեն, ղպտերեն, եթովպերեն եւն.) լեզուներով[18]:

Ամենայն հավանականությամբ այս ժողովածուի նախնական տարբերակի հետ գործ ունենք հայկական բնագրի պարագայում, որը պահպանվում է Վենետիկի Մխիթարյան մատենադարանում[19]: Հայերենով պահպանված «XIV տիտղոսների կանոնագրքի» միակ ձեռագրում բացակայում են ժողովածուի հունարենով եւ այլ լեզուներով եղած թե՛ նախափոտյան, եւ թե՛ փոտյան նախաբանները[20]: Վենետիկյան ձեռագրի առաջին մասում բերված է «XIV տիտղոսների կանոնագրքի» հոդվածների բովանդակային՝ համեմատական-համակարգված ցանկը, որը բաժանված է 14 տիտղոսների (հայերենում՝ "թղթերի"): Այստեղ տարբեր վերնագրերի ներքո նշվում են այն կանոնները, որոնք բովանդակային համապատասխանություններ ունեն եւ կողմնորոշել են ամբողջական ժողովածուի՝ գիտությանը հայտնի՝ «XIV տիտղոսների կանոնագիրք» վերնագիրը: Այնուհետեւ՝ հայերենով պահպանված բյուզանդական կանոնագրքի երկրորդ մասում, հունարեն բնագրի հետեւողությամբ, բերվում են Առաքելական կանոնները, յոթ Տիեզերական ժողովների (Ա. Նիկիա, Ա. Կ. Պոլիս, Եփեսոս, Քաղկեդոն, Բ. Կ. Պոլիս, Գ. Կ. Պոլիս, Բ. Նիկիա), Տիեզերական եկեղեցու տեղական ժողովների (Անկյուրիա, Նոր Կեսարիա, Գանգրա, Անտիոք, Լաոդիկիա,

---

[17] Այս կանոնագրքի միջնադարյան վրացերեն թարգմանության բնագրի ամբողջական հրապարակումը ընդարձակ առաջաբանով տես դոքտ Սչչուլոսչանոնո, გამოსაცემად მოამზადეს ე.გაბიძაშვილმა, ე.გიუნაშვილმა, მ. დოლაქიძემ, გ. ნინუამ, თბილისი, გამომცემლობა "მეცნიერება", 1975 (Մեծ նոմոկանոն, հրատարակության պատրաստեցին Է. Գաբիձաշվիլին, Է. Գիունաշվիլին, Մ. Դոլաքիձեն, Գ. Նինուան, Թբիլիսի, 1975):

[18] Տես **H. Kaufhold**, Sources of canon law in the Eastern Churches, The History of Byzantine and Eastern canon law to 1500, Edited by W. Hartmann and K. Pennington, Washington, 1984, 215-342, հատկապես էջ 222 եւ շարունակ., 227, 246 եւ շարունակ., 255 եւ շարունակ., 297 եւն.:

[19] Տես հմմտ. **Ա. Բոզոյան**, Հայ միջնադարյան իրավունքի պատմության հուշարձանները, «Էջմիածին», ԿԲ. տարի 2006, Է.-Ը., էջ 104-105

[20] Ձեռագրի պահպանվածության մասին պատկերացում կազմելու համար ըստ մամուլահամարների ներկայացնենք պահպանված թերթերը: Բացակայում է ձեռագրի սկիզբը: :Ա: մամուլից պահպանվել է թղ. 1ա-4բ վերջին թերթերը, որից առաջ, պետք է ենթադրել, գտնվում էր ժողովածուի նախաբանը: :Բ: մամուլը 7 թերթ է (թղ. 6ա-12բ): Առկա է :Գ: մամուլի սկիզբի (13ա-19բ) եւ :Դ: մամուլի վերջի (20ա-29բ) թերթերը: :Ե: մամուլն ունի 12 թերթ (30ա-41բ): :Զ: մամուլն ունի 14 թերթ (42ա-55բ): :Է: մամուլն ունի 12 թերթ (թղ. 56ա-67բ): Առկա է :Ը: մամուլի սկիզբը (68ա-), :Թ: (-89բ), :Ժ: (-99ա), :ԺԱ: (-109բ), :ԺԲ: (-121բ) մամուլների վերջի թերթերը: :ԺԳ: մամուլն ունի 11 թերթ (122ա-131բ): :ԺԴ: -:ԻԴ: մամուլներից յուրաքանչյուրն ունի 12 թերթ. :ԺԴ: (132ա-143բ), :ԺԵ (144ա-155բ), :ԺԶ: (156ա-167բ), :ԺԷ: (168ա-179բ), :ԺԸ: (180ա-191բ), :ԺԹ (192ա-203բ), :Ի: (204ա-215բ), :ԻԱ: (216ա-227բ), :ԻԲ: (228ա-239բ), :ԻԳ: (240ա-251բ), :ԻԴ: (252ա-261բ): Վերջին՝ :ԻԵ: մամուլն ունի 11 թերթ (262ա-272բ): Նշանակում է :Բ:, :Գ:, :Դ:, :Ը:, :Թ:, :Ժ:, :ԺԱ:, :ԺԲ:, :ԻԵ: մամուլները ամբողջական չեն: Ձեռագիրը պակասավոր է նաեւ վերջից:

Սարդիկե, Կարթագեն եւն.), եկեղեցու Ս. Հայրերի (Բարսեղ Մեծ, Գենադիոս, Հովհան Միայնակյաց, Մաքսիմիոս, Սեւերիանոս, Գրիգոր Նյուսացի, Թեոփիլոս, Տիմոթեոս, Աթանաս, Կյուրեղ եւ Դիոնիսիոս Աղեքսանդրացիներ, Գրիգոր Սքանչելագործ եւն.) կանոնախմբերը: Կանոնախմբերի հայերեն բնագիրը երբեմն ընդմիջարկվում է մեկնություններով («սխոլիոն»): Հատկանշական է, որ հայերենով պահպանված բնագրի :Խ: (40) կանոնախմբի՝ իբրեւ վերնագիր պահպանվել է հետեւյալ հիշատակագրությունը. «Ի սինոդոսէն, որ եղեւ ի միաւորութիւն եկեղեց[ւ]ոյ յաւուրս Կոստադիանոսի եւ Ռամանոսի, մինն թագաւորել իսկ միւսն որ յայնժամ որպէս հայր թագաւորի արժանաւորութիւնն ունել» (թղ. 167բ): Ամենայն հավանականությամբ խոսքը վերաբերում է 920 թ. Կ. Պոլսում տեղի ունեցած եկեղեցական ժողովին, ուր քննարկվել են եկեղեցու կողմից արգելված չորրորդ ամուսնությանը վերաբերող խնդիրները: Հիշատակված կանոնախմբի գոյությունը հայերեն թարգմանված բյուզանդական կանոնագրքում թույլ է տալիս ենթադրել, որ այդ բնագրի հունարեն նախատիպը մասնակիորեն լրացվել է Ժ. դարում կամ դրանից հետո: Բյուզանդական կանոնագիտական գրականության մեջ տիրապետում է այն դրույթը, որ 920 թ. հրավիրված հենց այդ ժողովում է Բյուզանդական կայսրությունը այս ժողովածուն[21] հաստատել օրթոդոքս եկեղեցում: XIV տիտղոսների բյուզանդական կանոնագրքի բնագրի լրացման մասին է հուշում նաեւ հայերենով պահպանված թարգմանությանը ուղեկցող՝ բուլղարների իշխան Միքայելին վերագրվող «Յաղագս եւթն Սուրբ Տիեզերական եւ մեծամեծ սինոդոսացն եւ թէ զինչ է պատճառ նոցա ժողովելոյն» (թղ. 259ա-271բ) բնագիրը[22]: Բյուզանդական մատենագրության գիտակներին հայտնի է հիշատակված Միքայելի դավանաբանական նամակներից մեկը՝ նվիրված Ս. Հոգուն[23]: Հայերեն թարգմանությամբ պահպանված այդ երկը մի նոր վկայություն է բյուզանդական կանոնագիտական մատենագրության հետազոտությանը հայ մատենագրության բերած նպաստի մասին: Այն միաժամանակ հուշում է, որ հայերենով թարգմանված կանոնագրքի հունարեն նախատիպ-բնագիրը չէր կարող գրված լինել ավելի վաղ, քան

---

[21] Տես **H.-G. Beck**, Die Kirche..., S. 56: Ըստ վրաց XIV տիտղոսների կանոնագրքի՝ Է. Գաբիձաշվիլու վրացերեն թարգմանության համար հիմք հանդիսացած հունարեն բնագիրը պաշտոնականացվել է հենց այդ ժողովում տես დოდოსტულოსკანონი..., էջ 3, 94:

[22] Երկը հավանաբար կարելի է վերագրել Միքայել Վիսեւիչին, որն ապրել է Ժ. դարի առաջին կեսում. տես "The Oxford dictionary of Byzantium", Prepared at Dumbarton Oaks by Alexander P. Kazhdan ..., v. 2, New York, 1991, p. 1370.

[23] Տես **H.-G. Beck,** Die Kirche, S. 526:

Ժ. դարի Բ. կեսը, իսկ հայերեն ներկա թարգմանությունը կատարվել է ԺԱ. դարի վերջին կամ ԺԲ. դարի սկզբին: Պահպանված հայերեն բնագրի յուրահատկություններից մեկն էլ XIV տիտղոսների կանոնագիրք-ժողովածուի առաջաբանների եւ կանոններին ուղեկցող վերնագրերի բացակայությունն է[24]*: Հայերենով պահպանված կանոնագրքում բյուզանդական աշխարհիկ իրավունքի հուշարձանների որեւէ հղում չենք կարողացել գտնել:*

Հայերեն թարգմանությամբ պահպանված XIV տիտղոսների կանոնագրքի գլխակարգությունը հիմնականում համապատասխանում է կարդինալ Պիտրայի եւ Վ. Բենեշեւիչի հրապարակած հունարեն բնագրերին: Հայերեն բնագրի ամբողջական հրապարակումը թույլ կտա ավելի ամբողջական պատկերացում կազմել ԺԱ. դարում շրջանառության մեջ եղած XIV տիտղոսների այն հունարեն նախատիպի մասին, որը կիրառվել է Բյուզանդական կայսրության տարածքում եւ թարգմանվել բյուզանդական կայսերական եկեղեցուն հպատակ եկեղեցական կառույցների կողմից (մելկիտ, սլավոն, վրաց եւն.), ինչպես նաեւ, ներկա ձեռագրի հավաստմամբ, երկաբնակ կամ ծաթ կոչված հայերի կողմից: Հիշատակված խմբագրությունների համեմատական հետազոտությունը կարող է բացել նոր հորիզոններ բյուզանդական արեւելքի հոգեւոր-եկեղեցական կյանքը եւ աշխարհընկալման յուրահատկությունները բացահայտելու համար: Հատկանշական է, որ հայերենով պահպանված բյուզանդական կանոնագրքի հարուստ բովանդակությունը տառացիորեն չի կրկնում բյուզանդական XIV տիտղոսների կանոնագրքի ձեռագիր-կանոնագրքի գիտությանը հայտնի ձեռագրախմբերից որեւէ մեկը[25]*: Այս կանոնագրքի կարեւորությունը դեռեւս բացահայտված չէ հայոց կանոնագիտական գրականության դարավոր փորձի հետազոտության տեսանկյունից: Այդ իսկ պատճառով նախատեսում ենք մոտակա ժամանակներում ամբողջովին հրապարակել մեզ հասած հայերեն բնագիրը:*

Ինչպես ասացինք, Քաղկեդոնի ժողովի կանոնները եւս մտել են բյուզանդական XIV տիտղոսների կանոնագրքի ժողովածու: Հունարեն բնագրով հասած կանոնախումբը բաղկացած է 28 կանոններից, վերջում, իբրեւ 29 եւ 30 կանոն, տեղ են գտել նաեւ Դ. ժողովի որոշ նիստերի որոշումներն

---

[24] Տես **В. Н. Бенешевич**, Канонический сборник XIV титулов..., с. 93-104:

[25] Տարբեր ձեռագրախմբերի նկարագրությունները տես **В. Н. Бенешевич,** Канонический сборник XIV титулов..., с. 116-321.

իրենց քննարկումներով[26]: Քաղկեդոնի ժողովի բոլոր որոշումները հաստատվել են Մարկիանոս կայսեր (450-457) կողմից եւ Բյուզանդական կայսրությունում ստացել պետական օրենքի կարգավիճակ[27]. այդ իսկ պատճառով փորձենք ներկայացնել դրանց համառոտ բովանդակությունը: Քաղկեդոնի առաջին կանոնը հաստատում է նախորդ ժողովների կանոնների ուղղափառությունը: Ժողովը նկատի ունի այն կանոնախմբերը, որոնք ընդունվել են Քաղկեդոնից առաջ տեղի ունեցած ժողովներում եւ ընդգրկված են եղել Դ. ժողովի կանոնագրքում[28]: Երկրորդ կանոնում նզովքի է ենթարկվում սիմոնականությունը (այն է՝ հոգեւոր կոչման, աստիճանի եւ պաշտոնի վաճառքը կամ կաշառքով ձեռքբերումը) եւ դրան նպաստած յուրաքանչյուր անձ: Կանոնը տարբերակում է հոգեւոր եւ եկեղեցու կառավարման համակարգերը՝ թվարկելով դրանց աստիճանները: Գ.-Ե. կանոնները ընդունվել են Քաղկեդոնի վեցերորդ նիստում[29]: Երրորդ կանոնով պատիժ է սահմանվում այն եպիսկոպոսներին, կղերականներին եւ վանականներին, ովքեր արծաթասիրությունից դրդված՝ խառնվում են աշխարհիկ գործերին կամ դառնում են խնամակալ, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ խնամարկուն երեխա է կամ այրի եւ չունի խնամակալ: Չորրորդ կանոնը կարգավորում է վանքերի եւ վանականի կյանքն ու գործունեությունը, նրանց արգելում է առանց եպիսկոպոսի կարգադրության խառնվել հոգեւոր եւ աշխարհիկ գործերին, կամ հեռանալ իրենց ապաստարանից ու կառուցել վանք ու եկեղեցի: Հինգերորդ կանոնը, որը բացակայում է մեր հրապարակած հայերեն բնագրից, հաստատում է նախկինում ըն-

[26] Քաղկեդոնի ժողովի կանոնախմբի հայերեն բնագիրը պարունակում է 26 համարակալված կանոն: Այնտեղ բերված հունարեն բնագրով հայտնի թիվ 5-ը եւ 22-ը, իսկ 29 եւ 30 կանոնները պարզապես համարակալված չեն:

[27] "The Cambridge history of Christianity", vol. 2: Constantine to c. 600, Edited by Augustine Casiday and Frederick W. Norris, Cambridge, 2007, p. 90-91.

[28] Տես **P. L'Huilllier**, Archbp., The church of the ancient councils, N. Y., 2000, p. 206-214 (հղումն ըստ "Православная энциклопедия"-ի): Այդ կանոնախմբերի հիմնական մասը, որոշակի բնագրական խմբագրություններով (բացի Կեսարիայի եւ հավանաբար Եփեսոսի Ա. ժողովի կանոնախմբերի), ներկայացված է նաեւ Հայոց պաշտոնական Կանոնագրքում (հմմտ. «Կանոնագրք Հայոց», Ա., աշխատասիրությամբ՝ Վազգեն Հակոբյանի, Երեւան, 1964, էջ 114-169, 176-242, 250-281, հմմտ. **M.-N. Shirinian, G. Muradyan, A. Topchyan**, The Armenian version of the Greek ecclesiastical canons, Frankfurt am Main, 2010 [Forschungen zur Byzantinischen Rechtsgeschichte, Bd. 24]): Այդ ժողովածուի հունարեն բնագիրը մեզ չի հասել: Կանոնագրքի լատիներեն թարգմանությունը վերագրվում է Դիոնիսիոս Կրտսերին (տես "Православная энциклопедия", т. IX, Москва, 2005, с. 611):

[29] «Պատմութիւն Տիեզերական ժողովոց եկեղեցւոյ որք յարեալս գումարեցան, զոր յօրինեալ է Հ. Պօղոս վարդապետի Յովնանեանց ի Մխիթ. ուխտէն», Վիեննա, 1847, էջ 326. **В. Цыпин**, Вселенский IV Собор. Правила собора - Православная энциклопедия, т. IX, Москва, 2005, с. 612:

դունված կանոնական արգելքները եպիսկոպոսների եւ կղերականների բնակության վայրը փոխելու մասին: Վեցերորդ կանոնը[30] *արգելում եւ անվավեր է համարում քահանաների եւ սարկավագների ինքնանպատակ՝ առանց տեղը (քաղաք, գյուղ, եկեղեցի կամ վանք) նկատի ունենալու, կատարած ձեռնադրությունը, անարգանքի է արժանացնում ձեռնադրողին: Յոթերորդ կանոնը*[31] *նզովքի է ենթարկում նրանց, ովքեր ընդունելով հոգեւոր կարգ, մտնում են զինվորական կամ աշխարհիկ որեւէ ծառայության մեջ եւ զղջալով չեն վերադառնում եկեղեցի: Ութերորդ կանոնը*[32] *կարգադրում է աղքատանոցների եւ վկայարանների կղերին հպատակվել քաղաքի եպիսկոպոսին, հակառակ դեպքում, դիմադրողները պատժի պիտի արժանան, իսկ միայնակյացներն ու աշխարհականները պիտի մնան առանց հաղորդության: Իններորդ կանոնը*[33] *կարգադրում է կղերի անդամների միջեւ վեճի դեպքում դիմել սեփական եպիսկոպոսին եւ ոչ մի դեպքում՝ աշխարհական դատավորի. ինչպես նաեւ՝ եթե որեւէ կղերական խնդիր ունի իր կամ այլ եպիսկոպոսի հետ, հարցը պետք է քննի եկեղեցական ժողովը: Իսկ եթե կայացած վճիռը չի բավարարում կողմերին՝ լինեն նրանք մետրոպոլիտ, եպիսկոպոս կամ կղեր, գործը հանձնվում է էկզարքին կամ Կ. Պոլսի աթոռի գահակալին: Տասներորդ կանոնը*[34] *չի արտոնում հոգեւորականին՝ երկու քաղաքի եկեղեցիներում ծառայել. մեկին՝ իբրեւ ձեռնադրված, մյուսին՝ սնոտի փառքով հրապուրված: Նմանները հեռացվում են իրենց հանգրվանած եկեղեցուց եւ պաշտոնավարում են այնտեղ, որտեղ ձեռնադրվել են, հակառակ դեպքում՝ եկեղեցուց եկեղեցի, այլ վկայարան, հիվանդատուն կամ աղքատանոց փոխադրվածներին կանոնն արգելում է հաղորդություն տալ: Իսկ եթե չեն պահպանում այս կանոնը, սուրբ ժողովը ձեռնադրված-մեղավորին զրկում է աստիճանից: Տասմեկերորդ կանոնը*[35] *պարտավորեցնում է բոլոր աղքատներին եւ կարոտյալներին փորձնական, այսինքն՝ խաղաղական թղթով ճանապարհ դնել եւ ոչ թե երաշխավորագրով, որը պետք է չափազանց մեծ երկյուղով գրել եւ տալ: Տասներկուերորդ կանոնը*[36] *հավաստում է, որ ոմանք, խախտելով եկեղեցական կանոնը, կաշառում են իշխանություններին եւ նույն մետրոպոլիտա-*

---

[30] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :ե: (5) թվահամարը:
[31] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :զ: (6) թվահամարը:
[32] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :է: (7) թվահամարը:
[33] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :ը: (8) թվահամարը:
[34] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :թ: (9) թվահամարը:
[35] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :ժ: (10) թվահամարը:
[36] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :ժա: (11) թվահամարը:

կան աթոռի սահմաններում հիմնում են եւս մեկ աթոռ: Նման եպիսկոպոսներին ժողովը արտոնում է զրկել աստիճանից, քանի որ միայն նրանք պետք է վայելեն իշխանությունը եւ հոգան եկեղեցիների մասին, ովքեր գիր են ստացել թագավորական իշխանությունից: Տասներեքերորդ կանոնը[37] *արգելում է պատարագել այլ քաղաքի հոգեւորականին կամ ընթերցողին՝ առանց այդ քաղաքի եպիսկոպոսի երաշխավորագրի: Տասնչորսերորդ կանոնը*[38] *հավաստում է, որ որոշ գավառներում թույլատրվում է ընթերցողներին եւ երգողներին ամուսնանալ, բայց ոչ այլադավանի հետ: Իսկ եթե արդեն նման ամուսնությունից ծնվել է երեխա եւ հերձվածողների կողմից մկրտվել, կանոնը պարտադրում է մկրտել կաթողիկե եկեղեցում: Նմանատիպ ամուսնությունից ծնված մյուս երեխաներին կանոնը պարտադրում է մկրտել կաթողիկե եկեղեցում եւ արգելել ամուսնանալ հերձվածողի, հրեայի կամ հեթանոսի հետ, եթե վերջիններս դեռ դարձի չեն եկել: Կանոնադրությունները սպառնում են պատժել: Տասնհինգերորդ կանոնը*[39] *պարտադրում է սարկավագությունի ձեռնադրվող կնոջը ձեռնադրել քառասուն տարեկանը լրանալուց եւ փորձաշրջան անցնելուց հետո: Իսկ եթե ձեռնադրվելուց եւ պաշտոնավարելուց հետո ամուսնացել է, անարգելով Աստուծո շնորհը, իր ամուսնու հետ պետք է արժանանա նզովքի: Տասվեցերորդ կանոնով*[40]*վանականներն ու վանականուհիները ամուսնանալով պետք է զրկվեն հաղորդությունից, սակայն տեղի եպիսկոպոսն իրավունք ունի դրսեւորել նրանց նկատմամբ մարդասիրություն: Տասյոթերորդ կանոնը*[41] *արգելում է այլ թեմերի եպիսկոպոսներին՝ բռնությամբ յուրացնել ագարակներ եւ գյուղեր, մանավանդ եթե դրանք 30 տարի անընդմեջ պատկանել են այլ եպիսկոպոսական աթոռների: Իսկ եթե նախքան երեսուն տարին լրանալը նրանց մեջ վեճ է ծագում, պետք է դիմեն եպիսկոպոսական ժողովին: Եթե ժողովն էլ արդար որոշում չկայացնի, կարող են դիմել էքսարխոսին կամ Կ.Պոլսի աթոռին: Դրանից հետո վճիռ կարող է կայացնել թագավորական կամ քաղաքացիական իշխանությունը՝ ըստ եկեղեցականների ընակության կարգի: Տասնութերորդ կանոնն*[42] *արգելում է կղերականներին եւ միայնակյացներին՝ միմյանց երդում տալ, դավաճանել եպիսկոպոսներին կամ այլ հոգեւորականների. նմանները զրկվում են*

[37] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :ժբ: (12) թվահամարը:
[38] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :ժգ: (13) թվահամարը:
[39] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :ժդ: (14) թվահամարը:
[40] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :ժե: (15) թվահամարը:
[41] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :ժզ: (16) թվահամարը:
[42] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :ժէ: (17) թվահամարը:

իրենց աստիճանից: Տասներորդ կանոնը[43] *վերստին հաստատում է հին կանոնները, ըստ որոնց՝ մետրոպոլիտները պարտավորվում են տարին երկու անգամ գավառական ժողով հրավիրել եպիսկոպոսների մասնակցությամբ: Քսաներորդ կանոնն*[44] *արգելում է կղերականի փոխադրությունը քաղաքից քաղաք՝ բացառելով միայն նրանց, որոնց քաղաքը գրավվել է թշնամու կողմից, եւ նրանք մնացել են անհայրենիք: Հակառակ դեպքում՝ ժողովը որոշում է հաղորդությունից զրկել թե՛ այլ քաղաք տեղափոխված կղերականին եւ թե՛ նրան ընդունած եպիսկոպոսին այնքան ժամանակ, մինչեւ որ կղերականը վերադառնա հայրենի քաղաք: Քսանմեկերորդ կանոնը*[45]*, իններորդ եւ տասնյոթերորդ կանոնների հետեւողությամբ, օրինադրում է ընթացք չտալ աշխարհականների եւ կղերականների՝ իրենց եպիսկոպոսի եւ կղերի դեմ հարուցած մեղադրանքներին, մինչեւ որ չքննվեն մեղադրանքը ներկայացնողների շահագրգռությունները: Հայերեն հրապարակվող ընագրում բացակայում է Քաղկեդոնի քսաներկուերորդ կանոնը, ըստ որի՝ կարգից զրկվում են այն կղերականները, որոնք իրենց եպիսկոպոսի մահից հետո հափշտակում են վերջինիս, այն է, վանքի կամ եկեղեցու ունեցվածքը: Քսաներեքերորդ կանոնում*[46] *ժողովականները արգելում են կղերականներին եւ միայնակյացներին՝ առանց իրենց եպիսկոպոսի հրամանի՝ գնալ Կ. Պոլիս եւ երկար ժամանակ անհարկի մնալ այնտեղ: Հրամայում է Կ. Պոլսի եկեղեցու եկդիկոսին (եպիսկոպոսի քարտուղար) նրանց հիշեցնել, որ հեռանան մայրաքաղաքից, իսկ եթե չեն լսում, ուժով ուղարկել իրենց թեմերը: Քսանչորսերորդ կանոնն*[47] *արգելում է սեփականել վանական ունեցվածքը՝ պատժելով նրանց, ովքեր կօտարեն դրանք վանքից: Քսանհինգերորդ կանոնը*[48] *կարգադրում է թափուր մնացած եպիսկոպոսական աթոռի համար երեք ամսվա ընթացքում նոր եպիսկոպոս ձեռնադրել, հակառակ դեպքում՝ կպատժվեն, իսկ եպիսկոպոսական աթոռի գործերը այդ ընթացքում կկառավարի տնտեսը (իկոնոմ): Քսանվեցերորդ կանոնը*[49] *նվիրված է տնտեսի ինստիտուտին, ըստ որի՝ արգելվում է եպիսկոպոսին, առանց իկոնոմ նշանակելու, ձեռնամուխ լինել եկեղեցական գործերին, հակառակ դեպքում՝ դարձյալ պատիժ է սպառնում: Քսանյոթե-*

---

[43] Հայերեն ընագրում այս կանոնը կրում է :ժը: (18) թվահամարը:
[44] Հայերեն ընագրում այս կանոնը կրում է :ժթ: (19) թվահամարը:
[45] Հայերեն ընագրում այս կանոնը կրում է :ի: (20) թվահամարը:
[46] Հայերեն ընագրում այս կանոնը կրում է :իա: (21) թվահամարը:
[47] Հայերեն ընագրում այս կանոնը կրում է :իբ: (22) թվահամարը:
[48] Հայերեն ընագրում այս կանոնը կրում է :իգ: (23) թվահամարը:
[49] Հայերեն ընագրում այս կանոնը կրում է :իդ: (24) թվահամարը:

որդ կանոնը[50] *արգելում է ամուսնության համար կին փախցնելը: Փեսացուի հետ համագործակցած հոգեւորականին սպառնում է զրկել աստճանից, իսկ աշխարհականին՝ նզովել: Քսանութերորդ կանոնը*[51] *սահմանում է Կ. Պոլսի կամ Նոր Հռոմի եկեղեցական աթոռի ավագությունը՝ հիմք ընդունելով Տիեզերական Բ. ժողովի եւ երկրի մայրաքաղաք լինելու հանգամանքը: Այստեղ հավասարեցվում են Հռոմի եւ Կ.Պոլսի իրավունքները Տիեզերական եկեղեցու գործերում, սահմանվում է նրա իշխանությունը մի շարք մետրոպոլիտական աթոռների (Պոնտոս, Ասիա, Թրակիա եւն.) վրա: Հունարեն բնագրում քսանիններորդ թվահամարը ստացած կանոնը*[52] *վերաբերում է ժողովի ընթացքում Տյուրոսի Փոտինոս եւ Բիբլիտոնի Եվստաթիոս եպիսկոպոսների միջեւ առաջացած անհամաձայնության քննարկմանը, ըստ որի՝ խստիվ արգելվում է եպիսկոպոսին քահանայական աստիճանի իջեցնելու պատիժը: Եթե եպիսկոպոսը մեղավոր է, պետք է զրկվի հոգեւոր բոլոր աստիճաններից եւ աշխարհականների դաս անցնի, իսկ եթե արդարացված է, նրան պետք է վերադարձվի սեփական եպիսկոպոսական աստիճանը: Երեսուներորդ կանոնն*[53] *ունի մասնավոր բնույթ:*

Ներկա հրատարակության հիմքում դրել ենք Վենետիկի Ս. Ղազար Մխիթարյան վանքի թիվ 1661 ձեռագիրը[54]*, որը պարունակում է բյուզանդական կանոնագրքի բնագիրը: Մատյանն, ըստ հնագրական հատկանիշների, հավանաբար ընդօրինակվել է ԺԳ.-ԺԴ. դդ., ավելի վաղ քան 1352 թ., իսկ Ս. Ղազարի մատենադարան է մտել 1781 թ. հունվարին: Այն վանքի գրադարանին է հանձնել Հ. Սուքիաս վրդ. Աղամալեանը՝ ի հիշատակ Շոռոթեցի պարոն Ռաֆայելի:*

Քաղկեդոնի ժողովի կանոնախմբի փորձնական հրապարակումով հանձն ենք առնում իրականացնել «XIV տիտղոսների կանոնագրքի» ողջ

---

[50] Հայերեն բնագրում այս կանոնը կրում է :իե: (25) թվահամարը:

[51] Հայերեն բնագրում այս կանոնի վերնագիր է դիտված առաջին նախադասությունը, որը որեւէ թվահամար չի կրում: Բուն կանոնը հայերեն բնագրում կրում է :իզ: (26) թվահամարը:

[52] Հայերեն բնագրում այս հատվածը որեւէ թվահամար չի կրում:

[53] Հայերեն բնագրում այս հատվածը որեւէ թվահամար չի կրում:

[54] Մանրամասն նկարագրությունը տես Մայր ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վենետիկ, հատոր Զ. Պատմագիրք Հայոց-Կանոնագիրք-Գրիգոր Նարեկացի-Ներսէս Շնորհալի-Ներսէս Լամբրոնացի-Աղօթագիրք, Յօրինեց Հ. Սահակ Վրդ. Ճէմճէմեան, Մխիթարեան ուխտէն, Վենետիկ - Ս.Ղազար, 1996, էջ 346-354: Ձեռագրի պարունակության վրա առաջին անգամ ուշադրություն է հրավիրել Հ. Ներսես Վ. Ակինյանը, բերելով Ս. Ղազարի միաբան Հ. Ներսես Վ. Տեր-Ներսեսյանի՝ իր խնդրանքով կատարած համառոտ նկարագրությունը. տես Ն. Ակինեան, Սիմէոն Պղնձահանեցի..., էջ 256-259:

բնագրի միջնադարյան հայերեն թարգմանության գիտական հրատարակությունը: Կարծում ենք՝ այս հատվածի հրապարակման գիտական արձագանքները մեզ ավելի կխրախուսեն՝ շարունակելու եւ վերջնակետին հասցնելու սկսված գործը: Ձեռագրի պատճենի ստացման եւ հրապարակման թույլտվության համար խոնարհագույն շնորհակալությունս եմ հայտնում Մխիթարյան միաբանության ընդհանուր աբբահայր Հ. Եղիա վրդ. Քիլաղբյանին:

Օգտագործված փակագծերի նշանակությունը, որոշ ուղղագրական նրբություններ.

{} - *գրչի հավելում-սրբագրումները,*

[] - *մեր միջամտությունները,*

] - *նշանի ձախ կողմում բերվում է տարընթերցումը, աջում՝ բնագրի ընթերցումը,*

++ - *նշանների մեջ են առնվել տարընթերցման հավելյալ բառերը,*

Ե *եւ* Է *տառերը ձեռագրում իրենց գրչությամբ գրեթէ չեն տարբերակվում:*

ա՛յ - *ձեռագրական հապավումը որպես կանոն բացել ենք* Աստուածոյ:

Կանոնների հերթական համարները ձեռագրի լուսանցքում են՝ հապավման նշանով:

Հայկական բնագրին զուգահեռ դրված է կարդինալ Պիտրայի հրատարակության մեջ տպագրված հունարենը՝ իր ձեռագրական տարընթերցումներով՝ տե՛ս **X. Concilii Oecumenici Chalcedonensis**, *Iuris ecclesiastici graecorum Historia et Monumenta iussu PII IX Pont. Max / curante I.B.Pitra S. R. E. Card, tom. I: A primo P.C. N. VI saeculum, Romae, Typis collegii urbani, MDCCCLXIV pp. 522 - 536 (տողատակում՝* **Pitra***): Հունարեն բնագրի տողատակում տրվում են նաեւ Վ. Բենեշեւիչի կազմած բնագրի տարընթերցումները. տե՛ս "Древнеславянская Кормчая XIV титулов без толкований" (труд В. Н. Бенешевича, т. I, СПб., 1906, с. 112 - 129 (տողատակում՝* **Бенешевич***): Օգտվել ենք նաեւ "Decrees of the Ecumenical Councils", Vol. 1: Nicea to Lateran V / Edited by Norman P. Tanner S. J., Original text established by G. Albergo, J. A. Dossetti, P.-P. Joannou, C. Leonardi, and P. Prodi, in consultation with H. Jedin,1990, p. 87-103 (տողատակում՝* **Tanner***) մեզ ժամանակով ավելի մոտ հրատարակությունից*[55]*:*

[55] Ի հավելումն՝ կանոնների այս հրատարակությունում բերվում է նաեւ յուրաքանչյուր կանոնի վերնագիրը, որը բացակայում է մեր բնագրում: Այդ իսկ պատճառով դրանք չեն մեջբերվում:

//(թղ. 70բ) :ԺԲ: Կանոնք :ՈԼ: սրբոց հարցն որոց ի Քաղկեդոն ժողովելոցն. իշխանութիւն Մարկիանոսի Աւգոստասի (sic) տիեզերական ժողով :Դ:*

Κανόνες τῶν χλ΄ ἁγίων πατέρων, ἐν χαλκηδόνι συνελθόντων ἐπὶ ὑπατείας Μαρκιανοῦ τοῦ αἰωνίον αὐγούστου καὶ τοῦ δηλωθησομένου τῇ πρὸ η΄ Καλ. Νοεμβρίου[57].

:ա: - Զորս ի սրբոց հարցն յիւրաքանչիւր սիւնոդոսի, մինչեւ ցայժ[մ] եդեալ կանոնս ունեալ արդարացուցաք:://(թղ.71ա)

α΄. Τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καθ᾽ ἑκάστην σύνοδον, ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν.[58]

:բ: Որ ոք եպիսկոպոս յաղարս ընչից ձեռնայդրութիւն արասցէ, եւ ի վաճառս ստոր ածէ զանվաճառելի շնորհն, եւ ձեռնադրէ յաղագս ընչից, եպիսկոպոս կամ գաւառի եպիսկոպոս, կամ քահանա կամ սարկաւագ, կամ զայլ ոք որոց ի կլերիկոսաց: Կամ թէ յառաջարկէ յաղագս ընչից իկոնոմոն, կամ եկդիմոս որ է դատաւոր կամ վրէժխնդիր, կամ եկեղեցապան, կամ զայլ ոք ի կանոնի: Վասն իւր զազրաշահութեանն, այնպիսին որ ձեռնադրեաց յանդիմանել վտանգեսցի յիւրում աշտիճանէն, եւ ձեռնայդրեալն ոչ ինչ աւգտեսցի ի վաճառական ձեռ[ն]այդրութենէն կամ ի յառաջարկելոյն, այլ եղիցի աւտար յարժանաւորութենէն. կամ ի հոգալալոյն(sic). որում ի ձեռն ընչիցն էհաս: Եւ եթէ ոք միջնորդեալ գտանիցի. այնպիսի զազիր եւ անպատշաճ առուածոյս, եւ նայ եթէ կլերիկոս իցէ՝ անկցի յիւրմէ աշտիճանէն, եւ թէ աշխարհական կամ միակեաց. նզովեսցի:

---

* Հայերեն ձեռագրի ձախ լուսանցքում, սույն վերնագրի վերեւում.«չորրորդ սուրբ ժողովն» մակագրությունն է, կատարված նույն գրչի ձեռքով:

[57] **Pitra** - In vaticano 2, 34, palat; σεπτεμβρίου - vatitic. 2; Titulus vulgates in conciliis: Ὅροι ἐκκλησιαστικοὶ ἐκφωνηθέντες παρὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικης συνόδου, τῆς ἐν χαλκηδόνι συναχθείσης; In vallicelliano: Κανόνες τῶν χλ΄ ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων, τῶν ἐν χαλκηδόνι συνελθόντων ἐπὶ Μαρκιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, **Бенешевич** - Κανόνεςτῶνχλ΄ ἁγίων πατέρων τών ἐν Καλχηδόνι συνελθόντων ὑπατείας Μαρκιάνου τοῦ αἰωνίου αὐγούστου καὶ τοῦ δηλωθησομένου τῇ πρὸ Η΄ καλανδῶν νοεμβρίων; cod. Σύνοδος δ᾽in m. рукой XIII в V заглавиеиное: Κανόνες τῶν χλ΄ ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων ἐπὶ Μαρκιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως.

[58] **Бенешевич** - Can. 1. Τοὺς ἀπὸ τῶν ἁγ. π. petroburg. 2.

β ʹ.[59] Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρῆμασι χειροτονίαν ποιήσαιτο[60], καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν, καὶ χειροτονῆσοι ἐπὶ χρῆμασιν ἐπίσκοποι[61], ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβυτέρους[62], ἢ διακόνους[63], ἢ ἕτερόν τινα τῶν ἐν τῷ κλῆρῳ καθηριθμημένων[64], ἢ προβάλλοιτο[65] ἐπὶ χρῆμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον, ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κανόνος, δί αἰσχροκέρδειαν[66] οἰκείαν· ὁ[67] τοῦτο ἐπιχειρῆσας ἐλεγχθεὶς, κινδυνευέτω περὶ[68] τὸν οἰκεῖον βαθμόν. Καὶ ὁ χειροτονούμενος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ᾽ ἐμπορίαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ προβολῆς ἀλλ᾽ ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ[69] τοῦ φροντίσματος, οὗπερ ἐπὶ χρῆμασιν ἔτυχεν. Εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανείη τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λῆμμασι, καὶ οὗτος, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐπιπτέτω βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἢ μονάζων[70], ἀναθεματιζέσθω.[71]

:գ: Եկն ի սուրբ սինոդոսն, եթէ որք ի վիճակի ընդրեալ են ոմանք, եւ վասն զազրայշահութեան լինիցին աւտար ստացուածոց վարձականք, եւ ինչս աշխարհականս ի գործս արկանեն, եւ Աստուածոյ պաշտաւնին հեղգացեալք, յաշխարհականաց ընթանան ի տ//(թղ. 71բ)ունս, եւ ընչից ձեռնարկութիւնս ընդունիցին վասն արծաթասիրութեանն: Հրամաեաց արդեւք սուրբ ժողովս մի եւս այնուհետեւ ոչ եպիսկոպոս, ոչ կլերիկոս, ոչ միա[յնա]կե[ա]ց, կամ վարձաւորիլ ստացուածս, կամ յիրաց աշխարհականաց հոգս ածեալ զինքն: Բայց միայն թէ յաւրինացն կոչեսցի յանհրաժարելի պատճառս, կամ թէ քաղաքին եպիսկոպոսն եկեղեցականաց հոգալ հրամայէ իրացն, կամ որբոց եւ այրեաց, որք ոչ ունիցին խնամարկողս, կամ դիմաց որոց ընդ եկեղեցական իշխա-

[59] **Tanner** - Cf. Can. ap. 29-30 (CSP 21); conc. Laod. (325/381), c. 12 (CSP 135); Basilius Caes. c. 90 (CPG 175-178).
[60] **Бенешевич** - ποίσοιτὸ Tanner - ποιῆσοιτο.
[61] **Бенешевич** - ἐπίσκοπον ἐπὶχρήμασιν.
[62] **Tanner** - πρεσβύτερον.
[63] **Tanner** - διάκονον.
[64] **Бенешевич** - καταριθμουμένων.
[65] **Бенешевич, Tanner** - προβάλοιτο.
[66] **Бенешевич** - αἰσχροκερδίαν.
[67] **Бенешевич** - ὁ проп. V.
[68] **Tanner** - εἰς] περὶ.
[69] **Tanner** - ἤ.
[70] **Tanner** - μοναχός.
[71] **Pitra** - Can. 2. Κατάγοι Io. Antioch. tit. 11. - χειροτονήσῃ vatic. 834, dicendus infra vatic. 4. - ἢ χορεπίσκοπον om. Ioan. Antioch. - πρεσβύτερονἢ διάκονον vat. 1,2, Ioan. Antioc. - καταριθμουμένων vatic. 2, Ioan. Antioch. palatin. - προβάλοιτο id. - ἢ προσμονάριον Bruns. - καὶ ἐλεγχθεὶς Ioan. Antioch. - οἰκείαν om. Bevereg. ὅπερ λειτουργεῖν ἐπὶ χρῆμασιν Ioan. Antioch. - φανῇ Nomocan. russ. - λαϊκὸς ἢ Μοναχὸς Ioan. Antioch.

նուիթեամբ իցեն վասն ահին Աստուածոյ: Իսկ եթէ ոք վեր անցանել յայնմհետէ ձեռնարկէ զսահմանեալս, այնպիսին ընդ եկեղեցական պատժաւք լիցի:

γ΄.[72] Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον, ὅτι τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατειλεγμένων τινὲς, διά αἰσχροκέρδειαν[73], ἀλλοτρίων κτημάτων γίνονται μισθωταὶ, καὶ πράγματα κοσμικά ἐργολαβοῦσι[74], τῆς μὲν τοῦ Θεοῦ λειτουργίας καταῤῥαθυμοῦντες[75], τοὺς δὲ τῶν κοσμικῶν ὑποτρέχοντες οἴκους, καὶ οὐσιῶν χειρισμοὺς ἀναδεχόμενοι διά φιλαργυρίαν. Ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη[76] σύνοδος, μηδένα τοῦ λοιποῦ, μὴ ἐπίσκοπον, μὴ κληρικὸν, μὴ μονάζοντα, ἢ μισθοῦσθαι κτῆματα, ἢ πραγμάτων ἐπεισάγειν ἑαυτὸν κοσμικαῖς διοικήσεσι[77]· πλὴν εἰ μήπου ἐκ νόμων καλοῖτο εἰς ἀφηλίκων[78] ἀπαραίτητον ἐπιτροπὴν, ἢ ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος, ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρέψαι[79] φροντίζειν πραγμάτων, ἢ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν ἀπρονοήτων, καὶ τῶν προσώπων τῶν μάλιστα τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας, διά τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ[80]. Εἰ δέ τις παραβαίνειν τά ὡρισμένα τοῦ λοιποῦ ἐπιχειρήσει[81], ὁ τοιοῦτος ἐκκλησιαστικοῖς ὑποκείσθω ἐπιτιμίοις.[82]

:դ: Որք ճշմարտայպէս եւ արփիայհրաշաբար հաղորդեսցին կրաւնաւորական վարուց, վայելչական արժանաւորեսցին պատվոյն: Եւ քանզի ոմանք զմիակեցաց ընկալեալք զձեւ, եւ զեկեղեցական եւ զքաղաքացի գործէն զգործս, շրջելով անզգուշայբար ի քաղաքս, եւ ոչ այս միայն, այլեւ վանք չինեն իւրեանց առանձին խորհեսցին: Հաճոյ թուեցաւ սինոդոսին, ոչ երբէք չինել ոչ վանս եւ ոչ եկեղեցիս, առանց գիտելոյ եպիսկոպոսի քաղաքին: Իսկ զոր յիւրաքանչիւր քաղաք եւ ի գաւառ,

---

[72] **Бенешевич** - γ΄ проп. cod.; **Tanner** - Cf. Can. ap. 6, 81, 83 (CSP 11, 49, 50), conc. Carth. (419), c. 16 (CSP 230).

[73] **Бенешевич, Tanner** - δι ᾽αἰσχροκερδίαν.

[74] **Бенешевич** - ἐργολαμβάνονταιV.

[75] **Tanner** - καταρθυμοῦντες.

[76] **Бенешевич** - καὶ μεγάλη (cod. V вставл. над строкой тукой XIIIв.).

[77] **Tanner** - κοσμικῶνπαρεισάγειν ἑαυτὸνδιοικητήν] ἐπεισάγειν ἑαυτὸν κοσμικαῖς διοικήσεσι

[78] **Бенешевич** - ἀνηλίκων V.

[79] **Tanner** - ἐπιτρέψοι.

[80] **Бенешевич,Tanner** - κυρίου] θεοῦ.

[81] **Бенешевич** - ἐπιχειρήσοι V.

[82] **Pitra** - Can. 3. Δὶ οἰκείαν αἰσχροκ. Brüns. et vulg. council. - ἐργολαμβάνται vallicell. - πραγμάτων κοσμικῶν παρεισάγειν Ioan. Antioch. tit. 14; κτημάτων ἐπεισάγειν trapez. ἢ ἐπεισαγ. vulgate concil. Bruns. Bevereg. - παρεισ. ἑαυτὸν διοικητὴν Ioan. Antiochen. - καλοῖτό τις εἰς ἀφήλικων Ioan. Antiochen. vallicell. - ἐπιτρέποι Ioan. Antioch. vatic. 3. - ἢ χηρῶν Rhalli - φόβον τοῦ κυρίου trapez. column. vallicell. - παραβαίνειν Nomocan. - ἐπιχειρήσειεν Ioan. Antioch. vallicell. - τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς Ioan. Antioch.

կրաւնաւորս հնազանդ լինել եպիսկ//(թղ.72ա)ոպոսին, եւ զլռութիւն ողջունելեւ զգոյշ լինեալ, միայն աղաւթից եւ պահոց: Ի տեղիս յորում նվիրեցան ժուժկալել. ոչ եկ{եղ}եցական իւիքս բաղեալ(sic), եւ ոչ ի միաբանել, ընդ այն թողեալ զվանս իւրեանց: Բայց միայն եթէ հրամայել լիցի կարեւոր ինչ առ յեպիսկոպոս քաղաքին, եւ {ոչ} ընդունելի վասն զծառայս զորս կամեսցին միանձնանալ առանց կամաց եւ գիտութեան տէրանց իւրեանց: Իսկ զորս անցանեն զսահմանս մեր, զայս հրամայեմք անհաղորդս լինել, որպէս զի մի անունն Աստուածոյ հահոյեսցի (sic): Վասն զի եպիսկոպոս ի քաղաքին պարտ է զպատշաճաւոր խնամս առնել վանիցն:

δ΄.[83] Οἱ ἀληθῶς[84] καὶ εἰλικρινῶν τὸν μονῆρη μετιόντες βίον, τῆς προσηκούσης ἀξιοῦσθωσαν τιμῆς. Ἐπειδῆ δὲ τινες τῷ μοναχικῷ κεχρημένοι προσχήματι[85], τάς τε ἐκκλησίας καὶ τά πολιτικά διαταράσσουσι[86] πράγματα, περιϊόντες ἀδιαθφόρως[87] ἐν ταῖς πόλεσιν, οὐ μὴν ἀλλά καὶ μοναστήρια ἑαυτοῖς συνιστᾷν[88] ἐπιτηδεύοντες· ἔδοξε μηδένα μὲν[89] μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν μηδὲ συνιστᾷν[90] μοναστήριον ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνώμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου[91]· τοὺς δὲ καθ᾽ ἑκάστην πόλιν καὶ χώραν μονάζοντας, ὑποτετάχθαι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζεσθαι, καὶ προσέχειν μόνῃ τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ ἐν οἷς τόποις ἀπετάξαντο προσκαρτεροῦντες· μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς μήτε βιωτικοῖς παρενοχλεῖν πράγμασιν ἢ ἐπικοινωνεῖν, καταλιμπάνοντας[92] τά ἴδια μοναστήρια, εἰ μή ποτε ἄρα ἐπιτραπεῖεν[93] διὰ χρείαν ἀναγκαίαν ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου. Μηδένα δὲ προσδέχεσθαι ἐν τοῖς μοναστηρίοις δοῦλον ἐπὶ τῷ[94] μονάσαι παρά γνώμην τοῦ ἰδίου δεσπότου. Τὸν δὲ παραβαίνοντα τοῦτον ἡμῶν τὸν ὅρον, ὡρίσαμεν ἀκοινώνητον[95] εἶ

[83] **Tanner** - Cf. Can ap. 82 (CSP 49), conc. Gangr. (cs. 340), c. 3 (CSP 80), conc. Carth. (419), cc. 64,82 (CSP 301, 322).
[84] **Tanner** - ἀληθινῶς.
[85] **Бенешевич** - σχήματι V.
[86] **Бенешевич** - ἐκταράττουσιV; **Tanner** - ταράσσουσι.
[87] **Tanner** - ἀδιαφόρως.
[88] **Tanner** - συνιστᾶν.
[89] **Tanner** - | μέν.
[90] **Tanner** - συνιστᾶν.
[91] **Бенешевич** - cod. после ἐπισκόπου ставит находящиеся дальше слова μηδένα δὲ ... ὡρισάμεν, но описка эта замечена самим писцом и обведена точками.
[92] **Tanner** - καταλιμπάνοντες.
[93] **Tanner** - ἐπιτραποῖεν.
[94] **Бенешевич, Tanner** - τὸ.
[95] **Бенешевич** - τοὺς δὲ παραβαίνοντας ... ἀκοινωνήτουςV.

ναι, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημῆται[96]. Τὸν μέντοι ἐπίσκοπον τῆς πόλεως, χρὴ δέουσαν[97] πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν μοναστηρίων.[98]

Հայերեն հայկածը բացակայում է:

ε΄.[99] Περὶ τῶν μεταβανόντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἔδοξε τοὺς περὶ τούτων τεθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἔχειν τὴν[100] ἰσχύν.[101]

:Ե: Ոչ է պարտ զարձակեալս ձեռնադրեալ. ոչ քահանա, եւ ոչ սարկաւագ, ոչ կլերիկոս, եւ ոչ զայլ ոք որք իցեն յեկեղեցական դասու, բայց միայն առանձին յեկեղեցիս քաղաքի կամի գեղջի, կամ ի մարտիրոսական տաճարս, կամ ի վանք, որ ձեռնադրելոցն է վկաեսցի (sic): Իսկ զարձակել ձեռնադրեալս, հրամաեաց (sic) սուրբ ժողովս. անաւգուտ եւ անհաստատ գոլ զայնպիսի ձեռնադրութիւնն, եւ ոչ ամենեւին ուրէք կարասցէ ներգործել յանարգանս ձեռնադրողին:

ς΄.[102] Μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῷ ἐκκληστικῷ τάγματι, εἰ μὴ εἰδικῶς[103] ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ, ὁ[104] χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο. Τοὺς δὲ ἀπολύτως χειροτονουμένους ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος ἄκυρον ἔχειν τὴν τοιαύτην χειροθεσίαν, καὶ μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν ἐφ᾽ ὕβρει τοῦ χειροτονήσαντος.[105]

:Զ: Զորս միանգամ ի կլերիկոսութիւն կարգեսցին, կամի միակեցութիւն, հրամաեցաք (sic) ոչ ի զինուորու//(թղ.72բ)թիւն, մի յարժանս ինչ աշխարհականս գալ. եւ կամ որ զայս իշխեսցեն առնել, եւ ոչ զղջասցին:

---

[96] **Tanner** - Cf. Rm 2, 24; 1 Tm 6, 1.

[97] **Бенешевич** - τὴνδέουσαν.

[98] **Pitra** - Can. 4.'Επειδὴ τινες Io. Antioch. tit. 33. - σχήματι Iustell. in marg. vallicell. - τὰς ἐκκλησίας Ioan. Antioch. - ἐκ- ταράττουσι vallicell. - διαφόρως column. vatic. 3.- μηδένα μηδαμοῦ Ioan. Antiochen. - ἐπετάξαντο Bevereg. vett. editt. - προσκαρτεροῦνται, vulgate concil. ἀληθινῶς προσκαρτ. vatic. 2. - ἐπὶ δὲ παραβαίνοντας ... ἀκοινωνήτους vallicell.

[99] **Tanner** - Cf. conc. Nic. cc. 15, 16, Can. ap. 14, 15 (CSP 14-15), conc. Antioch. (341), cc. 3,16, 21 (CSP 106-107, 117, 121), conc. Sard. (342/343), cc. 1, 2, 15, 16, 19 (CSP 159-161, 182-183, 185), conc. Carth. (419), cc. 48, 54, 90 (CSP 265-266, 277-279, 334).

[100] **Tanner** - τὴν +ἰδιαν+ ἔχειν.

[101] **Pitra** - Can. 5. Τὴν ἰδίαν ἰσχὺν vulg. concil. petroburg. Ioan. Antioch. tit. 12.

[102] **Tanner** - Conc. Neocaes. (315/324), c. 13 (CSP 81).

[103] **Бенешевич** - ὧν вставл. V; **Tanner** - ἰδικῶς.

[104] **Бенешевич** - ὁ проп. V.

[105] **Pitra** - Can. 6. Μὴ πρεσβύτερον, μὴ διάκονον, μηδὲ Ioan. Antiochen. tit. 25. - ἢ κώμης om. Pedal. - μαρτυρείῳ column.

Որպէս թէ դառնալ յոր նախ վասն Աստուածոյ բաղձաց առնուլ նզովեսցի:

ζ.[106] Τοὺς ἅπαξ ἐνκλῆρῳ τεταγμένους, ἢ καὶ[107] μοναστὰς[108], ὥρισαμεν[109] μήτε ἐπὶ στρατείαν, μήτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἔρχεσθαι· ἢ τοῦτο[110] τολμῶντας[111], καΐ μὴ μεταμελομένους[112], ὥστε ἐπιστρέψαι ἐπὶ τοῦ τὸ ὃ[113] διὰ Θεὸν πρότερον εἵλοντο, ἀναθεματίζεσθαι.[114]

:Է: Կլերիկոսք աղքատանոցացն կամ վկաարանիցն (sic), ընդ իշխանութեամբ եպիսկոպոսին լիցին յիւրաքանչիւր քաղաքաց, ըստ սրբոց հարցն աւանդութեանն. եւ մի յանդգնաբար ի բաց լիցին յիւրեանց եպիսկոպոսէն: Իսկ որք իշխեսցեն չրջել զաւրինադրութիւնս զայս պատճառանաւք իմիք, եւ ոչ հաւանեսցին իւրեանց եպիսկոպոսին. կլերիկոսք ընդ կանոնաց պատժաւք լիցին, իսկ միակեցք. եւ աշխարհականք. մնասցեն անհաղորդք:

ή. Οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχείων καὶ μοναστηρίων καὶ μαρτυρίων, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐν ἑκάστη πόλει ἐπισκόπων, κατὰ τὴν τῶν ἁγίων πατέρων παράδοσιν[115], διαμενέτωσαν, καὶ μὴ κατὰ αὐθάδειαν ἀφηνιάτωσαντοῦ ἰδίου ἐπισκόπου[116]. Οἱ δὲ τολμῶντες ἀνατρέπειν τὴν τοιαύτην διατύπωσιν καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον, καὶ μὴ ὑποταττόμενοι[117] τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ· εἰ μὲν εἶεν κληρικοὶ, τοῖς τῶν κανόνων ὑποσκείσθωσαν[118] ἐπιτιμίοις· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοὶ, ἔστωσαν ἀκοινώνητοι.[119]

:Ը: Որ ոք կլերիկոս առ կլերիկոս ունիցի ինչ, մի թողցէ զիւր եպիսկոպոսն (sic), եւ յաշխարհական դատաւորս ընթասցի, այլ նախ զպատ-

---

[106] **Tanner** - Cf. c. 3, Can. ap. 6, 81, 83 (CSP 11, 49-50), conc. Carth. (419), c. 16 (CSP 230-231).
[107] **Tanner** -] καὶ.
[108] **Tanner** - μονάσαντας.
[109] **Бенешевич** - V выслобл. Мв слове ὡρίσαμεν.
[110] **Tanner** - +τοὺς+τοῦτο.
[111] **Tanner** - τολμήσαντας.
[112] **Бенешевич** - μεταμελουμένουςV (ελ по скобл.).
[113] **Бенешевич** - cod. переправл. τοῦτο в τοῦτω; Patm. 172 ἐπὶτούτῳῷ.
[114] **Pitra** - Can. 7.Ἢ καὶ μοναστάς cum vatic. 2. Palat. Column. Rhalli, Ioan. Antioch. tit. 14; ἢ καὶ μονάσαντας Bruns. vulgate; τεταγμ. Καὶ μοναστάς Pedal. trapez. - τολμήσαντα Ioan. Antioch. - μεταμελλουμένους id. - εἵλαντο vatic. 1, 3, palat.
[115] **Бенешевич** - τάς ... παραδόσειςV.
[116] **Бенешевич** - τοὺςἰδίουςἐπισκόπουςV.
[117] **Tanner** - ὑποτασσόμενοι.
[118] **Tanner** - ὑποκείσθωσαν.
[119] **Pitra** - Can. 8. Καὶ μαρτυρίων om. Vatic. 4. - κατὰ τάς τ. ἀ. Π. παραδόσεις vallicell. - καὶ μὴ καθαυδιάζεσθαι ἢ ἀφηνιᾶν vatic. 4. Vulg. concil. - τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους vallicell. vatic. 1 - τὴν τοιαύτην παράδοσιν vatic. 2 - καθ᾽ οἱονδήποτε ad ἐπισκόπῳ om. trapez. et Bevereg. Extat sine varietate in tit. 22 Ioan. Antioch.

ճառն ծանուսցէ իւրում եպիսկոպոսին, եւ ապա նորա կամաւք յոր եւ կամեսցին երկոքեանն. զվրէժն ընդալցին: Իսկ եթէ ոք աւելի առնիցէ քան զայսոսիկ, կանոնական պատիժս կրեսցեն: Եւ թէ կլերիկոս ունիցի ինչ առ իւր կամ առ աւտար եպիսկոպոս, ի սիւնոդոսէ իշխանութեանն դատեսցի: Իսկ եթէ յիշխանութեանն յայն մետրայպաւլիտ, եպիսկոպոս կամ կլերիկոս յերկուանայցէ (sic), կալցէ կամ զէքսարխաւսն// (թղ.73ա) եւ կամ զԿոստանդինուպաւլսու աթոռն, եւ անդ դատեսցին:

Θ΄.[120] Εἴ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν πρᾶγμα ἔχει[121], μὴ ἐγκαταλιμπανέτω τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια κατατρεχέτω· ἀλλὰ πρότερον τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέτω παρὰ τῷ ἰδίῳ[122] ἐπισκόπῳ, ἤγουν γνώμη αὐτοῦ τοῦ ἐπισκότου παρ᾽ οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλωνται, τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθαι. Εἰ δὲ τις παρὰ ταῦτα ποιήσοι, κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσθω. Εἰ δὲ καὶ[123] κληρικὸς πρᾶγμα ἔχοι[124] πρὸς τὸν ἴδιον ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον, παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω. Εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην, ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοίη, καταλαμβανέτω τὸν[125] ἔξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ[126] δικαζέσθω.[127]

:Թ: Ոչ է արժան կլերիկոսի յերկուց քաղաքաց լինել յեկեղեցիսմ, յորում յառաջմէ (sic) ձեռնադրեցաւ եւ յորում գնասցէ, որպէս թէ մեծագոյն սնոտի փառաց ցանգութեամբ: Իսկ զորս զայսպիսիս արասցեն, ի բաց կացցեն յիւրեանց եկեղեցոյն, յորմէ նախ ձեռնադրեցան, եւ անդ միայն կալցեն զպաշտաւնն: Եւ թէ ոք փոխադրեցաւ յայլ եկեղեցոյ (sic) յայլ, մի ինչ յառաջին եկեղեցոյն կամ ի վկաարանս (sic) նորա կամ ի հիւանդատանն, կամ յաղքատանոցն, կալցի ինչ հաղորդութիւն

[120] **Tanner** - Cf. conc. Constantin. I, c. 6, Can. ap. 74 (CSP 45), conc. Antioch. (341), cc. 14, 15 (CSP 115-116). conc. Carth. (419), cc. 8, 12, 15, 19, 20, 28, 79, 87, 96, 104, 107, 125, 128-130 (CSP 221. 225, 228, 234-237, 243, 320, 360, 369, 373, 396, 402-404).

[121] **Tanner** - ἔχοι.

[122] **Tanner** - οἰκείῳ] ἰδίω.

[123] **Бенешевич, Tanner** -] καὶ вставл. V.

[124] **Бенешевич** - ἔχοιπργᾶγμα.

[125] **Бенешевич, Tanner** - +ἢ+τὸν.

[126] **Tanner** - αὐτὸν.

[127] **Pitra** - Can. 9. Ἔχοι vatic. 1, palat. vallicell. - μὴ καταλιμπανέτω Ioan. Antioch. tit. 15. - τρεχέτω vatic. 2; μὴ κατατρεχέτω trapez. Bever. - τῷ οἰκείῳ ἐισκόπῳ Ioan. Antioch. γνώμῃ τοῦ αὐτοῦ id. - συγκροτείσθω trapez. concil. vulg. Rhalli, vatic. 4. - ποιήσει vatic. 2, - Εἰ δὲ καὶ κληρ. Iustell. - ἔχοι Nomocan. - ἢ καὶ ἕτερον Ioan. Antioch. - παρὰ τῆς συνόδου id. - ἐπαρχ. δοκιμαζέσθω palatin. - ἢ τόν ἔξαρχον Ioan. Antioch. Pedal. Nomocan. ἢ ἔξαρχον Bevereg. - ἐπέχοντα θρόνον vatic. 2. - δικαζέσθωσαν vallicell.

յիրս ինչ: Իսկ զորս իշխեսցեն յետ սահմանի մեծի եւ սուրբ տիեզերական ժողովոյս այսմիկ, գործել այսպիսիսի ինչ. հրամաեաց (sic) սուրբ սինոդոսս, անգանեալ յիւրեանց աշտիճանէն:

ι΄.[128] Μὴ ἐξεῖναι κληρικὸν[129] ἐν δύο πόλεων κατὰ ταὐτὸν καταλέγεσθαι[130] ἐκκλησίαις, ἐν ᾗ τε τὴν ἀρχὴν ἐχειροτονήθη[131], καὶ ἐν ᾗ προσέφυγεν, ὡς μείζονι δῆθεν[132], διὰ δόξης[133] κενῆς ἐπιθυμίαν. Τούς δέ γε τοῦτο ποιοῦντας,ἀποκαθίστασθαι[134] τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ἐξἀρχῆς ἐχειροτονήθησαν, καὶ ἐκεῖ μόνον[135] λειτουργεῖν. Εἰ μέντοι ἤδη τις[136] μετετέθη[137] ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, μηδὲν τοῖς τῆς προτέρας ἐκκλησίας, ἤτοι τῶν ὑπ᾽ αὐτὴν μαρτυρίων ἢ πτωχείων ἢ ξενοδοχείων ἐπικοινωνεῖν[138] πράγμασιν[139]. Τούς δέ γε[140] τολμῶντας μετὰ τὸν ὅρον τῆς[141] μεγάλης καὶ οἰκουμενικῆς ταύτης συνόδου, πράττειν τιτῶν νῦν ἀπηγοπευμένων, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου[142] βαθμοῦ.[143]

:ժ: Զամենայն անանգս եւ զկարաւտեալս աւգնականութեան, հանդերձ փորձելոյ թղթովք, այսինքն է՝ խաղաղականաւք. եկեղեցականաց միայն հրամայեմք ճանապարհորդեալ, եւ ոչ միստատիկոնովք (sic)*, վասն զի զսիստատիկոն թուխթոս(sic), որոց իցեն երկեղիւ միայն պարտ է գրել եւ տալ:

---

[128] **Tanner** - Cf. conc. Nic., cc. 15-16, Can. ap. 15 (CSP 15), conc. Antioch., c. 3 (CSP 106-107), conc. Sard. (342/343), cc. 15, 16 (CSP 182-183), conc. Carth. (419), cc. 54, 90 (CSP 277-279, 334).

[129] **Бенешевич** - κληρικῷ.

[130] **Бенешевич, Tanner** - κατατάττεσθαιV.

[131] **Бенешевич** - cod. вставл. ἠαὶτία (эти слова есть в V, как схолия к διάδόξης κενῆς ἐπιθυμίαν).

[132] **Бенешевич** - δῆθενμείζονι.

[133] **Pitra, Бенешевич** - δόχης.

[134] **Tanner** - ἀποκαθιστᾶν.

[135] **Бенешевич** - ἐκεῖνον (вм. ἐκεῖμόνον) Patm. 172.

[136] **Бенешевич** - τίς cod.; **Tanner** - τινὲς.

[137] **Tanner** - μετηνέχθησαν.

[138] **Бенешевич** - ἐπικοινωνείτω V.

[139] **Бенешевич, Tanner** - πράγμασι.

[140] **Tanner** -] γε.

[141] **Tanner** - +τοῦτον+τῆς.

[142] **Бенешевич** - ἰδίου V; **Tanner** - οἰκείου].

[143] **Pitra** - Can. 10. Κληρικῷ Harduin. Marg. - ἐπιθυμίαις id. - ibid. - ἀποκαθιστᾶν Ioan. Antioch. Tit. 19. -᾽Εν ᾗ τὴν ἀρχέν trapez. Bevereg. - Mox καὶ om. iid. - τινὴς μετενέχθησαν Ioan. Antioch. - ἐπ᾽ αὐτῇ μαρτυρίων ibid. - ἐπικοινωνείτω πράγμασι vatic. 1.

* Հունարենի μὴ συστατικοῖς արտահայտության ժխտական մասնիկը թարգմանիչը նախ թարգմանել է “ոչ” եւ ապա՝ հունարենի չթարգմանված ժխտական մասնիկը միացրել “միստատիկոնովք” նորաստեղծ բառին:

ια΄.[145] Πάντας τοὺς πένητας καὶ δεομένους ἐπικουρίας, μετὰ δοκιμασίας ἐπιστολίοις, εἴτουν[146] εἰρηνικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μονοῖς[147] ὁδεύειν ὡρίσαμεν, καὶ μὴ συστατικοῖς, διὰ τὸ, τὰς συστατικὰς ἐπιστολὰς προσήκειν τοῖς οὖσιν ἐν ὑπολήψει μόνοις προσώποις παρέχεσθαι[148].[149]

:ժա: Եկն առ մեզ, որպէս թէ ոմանք արտաքոյ եկեղեցական աւրինադ-րութեանց ընթացեալք առ բռնաւորս, եւ ի ձեռն ընչից. զմի իշխանու-թիւնն յեր{կ}ուս հ//(թղ.73բ)ատանեն, որպէս թէ երկուս մետրայպաւ-լիտս կացուսցեն ի մի իշխանութեանն: Հրամայեաց (sic) արդաւք (sic) սուրբ սինոդոսն. յայսմհետէ մի իշխել այսպիսի ինչ առնել եպիսկո-պոսաց, ապա թէ ոչ, որ ձեռնամուխ լիցի անգցի (sic) յիւրում աշտի-ճանէն, վասն զի քաղաքք որք ի ձեռն գրոյ թագաւորական մետրայ-պաւլտութեան պատվեցան անուամբ. այնպիսիքն միայն վայելեսցեն ապտվոյն. եւ որ զեկեղեցիս նոցայ հոգասցեն եպիսկոպոսունք:

ιβ΄.[150] Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινες παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς προσδραμόντες δυναστείαις, διὰ πραγματικῶν[151] τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον, ὡς ἐκ τούτο δύο μητροπολίτας εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ. Ὥρισεν[152] τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτον[153] τολμᾶσθαι παρὰ ἐπισκόπου· ἐπεὶ τὸν τοιοῦτο[154] ἐπιχειροῦντα ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου[155] βαθμοῦ. Ὅσαι δὲ ἤδη πόλεις[156] διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι, μόνης ἀπολαυέτωσαν τῆς τιμῆς, καὶ τὴν[157] ἐκκλησίαν αὐτῆς διοικῶν ἐπίσκοπος, σωζομένων δηλονότι[158] τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οἰκείων[159].[160]

---

[145] **Tanner** - Cf. Can. ap. 12, 33 (CSP 13, 23), conc. Antioch. (341), cc. 7, 8, 11 (CSP 110, 113), conc. Laod. (325/381), cc. 41-42 (CSP 147-148), conc. Sard. (342/343), cc. 7-8 (CSP 168-170), conc. Carth. (419), cc. 23, 89, 106 (CSP 238, 333, 370-371).

[146] **Бенешевич** - cod. ἠτουὶ **Tanner** - ἤγουν.

[147] **Бенешевич** - νόμοις V; **Tanner** - μόνοις.

[148] **Бенешевич, Tanner** - παρέχεσθαιπροσώποις.

[149] **Pitra** - Can. 11 extat apud Io. Antioch. 20. - ἤτοι εἴρην. Nomocan.

[150] **Tanner** - Cf. conc. Nic., cc. 6-8, conc. Constantin. I, cc. 2-3, conc. Eph., c. 8, Can. ap. 34 (CSP 24).

[151] **Бенешевич** - πραγμάτωνV.

[152] **Tanner** - Ὥρισε.

[153] **Tanner** - τοιοῦτο.

[154] **Бенешевич, Tanner** - τοῦτο.

[155] **Бенешевич, Tanner** - οἰκείου.

[156] **Бенешевич** - πάλιν V; **Tanner** - | πόλεις.

[157] **Tanner** - +ὁ+τὴν.

[158] **Бенешевич** - | δηλονότὶ **Tanner** - δηλονότι σῳζομένων.

[159] **Бенешевич, Tanner** - +οἰκείων+δικαίων.

[160] **Pitra** - Can. 12. Διὰ πραγματικῶν βασιλικῶν vulgo in council. et apud Bruns. διά προσταγματικῶν vartic. 1, vallic. 3; διά πραγμάτων vatic. 1, vallicell. - τοιοῦτο τολμᾶσθαι Ioan. Antioch. - παρά

:ԺԲ: Աւտար կլերիկոսք կամ ընթերցողք. յայլում քաղաքի առանց սիստատիկոն գրոյ եպիսկոպոսին իւրեանց ոչ է պարտ ամենեւին պատարագեալ:

ιγ΄.[161] Ξένους κληρικοὺς καὶ ἀγνώστους[162] ἐν ἑτέρᾳ πόλει δίχα συστατικῶν γραμμάτων τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μηδόλως[163] μηδαμοῦ λειτουργεῖν.[164]

:ԺԳ: Վասն զի ի գաւառս ոմանս, թոյլ տան ընթերցողաց եւ պաշտողաց ամուսնանալ: Հրամայեաց սուրբ ժողովս. եթէ ոչ է պարտ ի նոցանէ իմիք այլափառ կին առնուլ, իսկ զորս յայսպիս (sic)ի ամուսնութենէ որդէծնութիւնէն արարեալ, եթէ հանդիպեսցի ի ծ{ն}եցելոց ի նոցանէն մկրտեալ ի հերձուածողաց. պարտ է մուծանել զնոսայ ի հաղորդութիւն կաթողիկէ եկեղեցոյ (sic): Իսկ եթէ չեն մկրտեալ. ոչ է պարտ նոցայ այնուհետեւ մկրտել ի հերձուածողաց, եւ ոչ զուգաւորեալ առ յամուսնութիւն ընդ հերձուածողի, կամ ընդ հրէի կամ ընդ հեթանոսի, բայց միայն եթէ խոստանան փոխադրել յուղղափառ հաւատ// (թղ.74ա)ն: Իսկ եթէ ոք անցանէ զ{ս}ահմանս զայս, զկանոնական պատիժս կրեսցէ:

ιδ΄.[165]Επειδὴ ἔν τισιν ἐπαρχίας[166] συγκεχώρηται τοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις γαμεῖν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, μὴ ἐξεῖναί τινι αὐτῶν ἑτερόδοξον γυναῖκα λαμβάνειν· τοὺς δὲ ἤδη ἐκ τοιούτου[167] γάμου[168] παιδοποιήσαντας, εἰ μὲν ἔφθασαν βαπτίσθαι τὰ ἐξ αὐτῶν τεχθέντα παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς,προσάγειν αὐτὰ τῇ κοινωνίᾳ τῆς καθοικῆς ἐκκλησίας· μὴ βαπτίσαντας[169] δὲ, μὴ δύνασθαι ἔτι βαπτίσειν[170]αὐτὰ παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς[171], μήτε μὴν συνάπτειν πρὸς γάμον αἱρετικῷ ἢ Ἰουδαίῳ ἢ

ἐισκότῳ vulg. council. ἐπισκόπων Harduin. in marg. - τὸν τοῦτο ἐπιχειρ. palat. vat. 1, 2. - ἤδη πάλιν διὰ γρ. vatic. 1 vallicell. - σοζωμένων δηλονότι trapez. Bevereg. concil.

[161] **Tanner** - Cf. Can. ap. 12, 15 (CSP 13, 15).

[162] **Бенешевич, Tanner** - ἀναγνώστας;

[163] **Tanner** - μηδὲ ὅλως.

[164] **Pitra** - Can. 13.' Αναγνώστας column. trapez. palatin. Concil. - ἀγνώστας vallicell. Desideratur apud Io. Antioch.

[165] **Tanner** - Cf. Can. ap. 26 (CSP 19), conc. Laod. (325/381), cc. 10, 31 (CSP 134-135, 143), conc. Carth. (419), cc. 16, 21, 25 (CSP 230, 237, 240-241).

[166] **Tanner** - ἐπαρχίαις.

[167] **Tanner** - τουιούτων.

[168] **Бенешевич** - ἐκτοῦγάμουτοῦτοιούτου V; **Tanner** - γάμων.

[169] **Бенешевич, Tanner** - βαπτισθέντα.

[170] **Бенешевич, Tanner** - βαπτίζειν.

[171] **Бенешевич** - οὔπω προσαχθέτα τῇ κοινωνία τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας μὴτε μὴν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς βαπτισθέντα μὴ δύνασθαι ἔτιβαπτίζειν αὐτὰ αὐτὰ παρ' αὐτοῖς V (вм. προσάγειναὐτά … παράτοῖςαἱετικοῖς).

Ἕλληνι· εἰ μὴ ἄρα ἀπαγγέλλοιτο[172] μετατίθεσθαι εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τὸ συναπτόμενον πρόσωπον τῷ ὀρθοδόξῳ. Εἰ δέ τις τοῦτον τὸν ὅρον παραβαίη[173] τῆς ἁγίας συνόδου, κακονικῷ ὑποκείσθω ἐπιτιμίῳ[174].[175]

:ժդ: Սարկաւագուհի յառաջ քան զքառասուն ամաց ոչ է պարտ ձեռնադրեալ զկին, այլ հանդերձ ամենայն ըստուգիւ փորձելոյ: Իսկ եթէ ընկալեալ զձեռնադրութիւն, եւ ժամանակս ինչ մնացել ի պաշտաւնն, յետ այնորիկ տացէ զինքն յամուսնութիւն, անարգել զԱստուածոյ շնորհն այնպիսին նզովեսցի, ընդ այնմ որ զուգակցեցան:

ιε΄.[176] Διάκονον μὴ χειροτονεῖσθαι γυναῖκα πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ ταύτην μετὰ ἀκριβοῦς δοκιμασίας· εἰ δέ γε δεξαμένη τὴν χειροθεσίαν, καὶ χρόνον τινὰ παραμείνασα τῇ λειτουργίᾳ, ἑαυτὴν ἐπιδῷ γάμῳ, ὑβρίσασα τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, ἡ τοιαύτη ἀναθεματιζέσθω μετά τοῦ αὐτῇ συναφθέντος.[177]

:ժե: Որ կուսանալ զինքն յանձն արար Աստուածոյ, նոյնպէս եւ միայկեացք (sic). ոչ է արժան ամուսնութեան հաղորդիլ: Իսկ եթէ ոք գտանի այսպիսիս արարել եղիցի անհաղորդ եւ հրամաեցաք (sic)ունիլ զիշխանութիւն մարդասիրութեան, զոր առ նայ եպիսկոպոս տեղոյն (sic):

ι?΄.[178]Παρθένον ἀναθεῖσαν ἑαυτὴν[179] τῷ δεσπότῃ Θεῷ, ὡσαὐτως δὲ καὶ μονάζοντας, μὴ ἐξεῖναι γάμῳ προσομιλεῖν· εἰ δέ γε εὑρεθεῖν τοῦτο[180] ποιοῦντες, ἔστωσαν ἀκοινώνητοι· ὡρίσαμεν δὲ ἔχειν τὴν αὐθεντίαν τῆς ἐπ᾽ αὐτοῖς φιλανθρωπίας τὸν κατὰ[181] τόπον ἐπίσκοπον.[182]

---

[172] **Бенешевич** - ἐπαγγέλλοιντοV и прибавл. τὸ, но обведенное точками.

[173] **Бенешевич** - παραβαίνειV.

[174] **Бенешевич** - κανονικοῖς ὑποκείσθω ἐπτιμίοις Patm. 172.

[175] **Pitra** - Can. 14.᾽Εκ τοιούτων γάμων Ioan. Antioch. Tit. 26. Et concil. - βαπτίσαι om. vatic. 1. - ἐξ αὐτῶν τέκνα trapez. Bevereg. Nomocan. - παρά τοῖς αἱετικαῖς οὔπω προσεχθέντα τῇ κοινωνίᾳ τῆς καθ. ἐκκλ. μήτε μὴν παρά τοῖς αἱρ. βαπτισευέντα μὴ δύνασθαι ἔτι βαπτ. Αὐτὰ παρ᾽ αὐτοῖς, μήτε vatic. 1. vallicellian. μὴ βαπτισθέντα δὲ Ioan. Antioch. concil. palat. vatic. 2, 4. - μήτα συνάπτειν vat. 1. - ἐπαγγέλλοιντο id. Et vallicell. - παραβαίνει iidem. - κανονικῶς ὑποκ. Bruns.

[176] **Tanner** - Cf. conc. Nic., c. 19, Basilius Caes., c. 44 (CPG 136.)

[177] **Pitra** - Can. 15. Διακόνισσαν column. Bruns. vatic. 1, 2 - μὴ χειροτονεῖν Ioan. Antioch. tit. 24. - χειροτονίαν Iustell. in marg.

[178] **Tanner** - Cf. conc. Ancyr. (314), c. 19 (CSP 70), conc. Carth. (419), c. 16 (CSP 230), Basilius Caes., cc. 6, 18-20, 60 (CPG 103, 118-123, 146).

[179] **Бенешевич** - ἑαυτὴνἀναθεῖσαν (ἀναθὴσασανV) ἑαυτὴν V.

[180] **Tanner** - τοῦτο εὑρεθεῖεν.

[181] **Бенешевич** - τὸν вставл. V.

[182] **Pitra** - Can. 16.᾽Αναθείσασαν vallicell. - ὡσαὐτως καὶ Nomocan. - μονάζοντα column. vatic. 1, 2. concil.

:ժզ: Զիւրաքանչիւր եկեղեցոյ (sic) ագարակս կամ զգեղս, անշարժ մնալ պարտ է յեպիսկոպոսաց, որք կալցեն զնոսայ, եւ մանաւանդ թէ երեսուն ամս առանց բռնութեան ունել զնոսայ անաւրինեցան: Իսկ եթէ յառաջ քան զերեսուն ամն լիցի ինչ վիճաբանութիւն ի նոսա, պարտ է այնմ, որ ասէ թէ անիրաւի, գնալ առ ժողովս եպիսկոպոսաց իշխանութեանն: Իսկ եթէ ոք անիրաւասցի, յիւրում եպիսկոպոսu յէքսարխոսէ առաջնորդութեանն դատեսցի կամ ի Կոստանդինուպաւլսոյ աթոռոյն: Եւ թէեւ թագաւորական իշխանութենէ նորոգեցաւ քաղաք//(թղ.74բ) կամ նորոգեսցի քաղաքացի դիմոսական աւրինացն, եւ եկեղեցականացն բնակութեանց կարգին հետեւեսցի:

ιζ΄.[183] Τὰς καθ᾽ ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικικὰς παροικίας ἢ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους[184] παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ἐπισκόποις, καὶ μάλιστα εἰ τριακονταετῆ χρόνον ταύτας ἀβιάστως διακατέχοντες ᾠκονόμησαν. Εἰ δὲ ἐντὸς τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγένηταί τις, ἢ γένοιτο περὶ αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἠδικῆσθαι, περὶ τούτων κινεῖν ἀγῶνα[185] παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δέ τις[186]ἀδικοῖτο[187] παρὰ τοῦ ἰδίου μητροπολίθου[188], παρὰ[189] τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἢ τῷ[190] Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ δικαζέσθω[191], καθὰ προείρηται. Εἰ δὲ καί τις[192]ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐναινίσθη[193] πόλις ἢ αὖθις[194] καινισθείν[195], τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἡ τάξις ἀκολουθείτω.[196]

---

[183] **Tanner** - Cf. conc. Nic., c. 6, Can. ap. 74 (CSP 45-46), conc. Antioch. (341), cc. 14-15 (CSP 115-116), conc. Carth. (419), cc. 8, 12, 15, 19, 20, 28, 79, 87, 96, 104, 107, 117-120, 129-130, (CSP 221, 225, 228, 234-237, 243, 320, 332, 360, 369, 373, 386, 392, 403-404),.

[184] **Tanner** - ἀπαρασαλεύτως.

[185] **Бенешевич, Tanner** -] ἀγῶνα.

[186] **Tanner** - τινες.

[187] **Tanner** - ἀδικοῖντο.

[188] **Бенешевич, Tanner** - μητροπολίτου.

[189] **Tanner** - +ἢ+παρὰ.

[190] **Tanner** - +παρὰ+τῷ.

[191] **Tanner** - δικαζέσθωσαν.

[192] **Tanner** - tις καὶ.

[193] **Бенешевич, Tanner** - ἐκαινίσθη.

[194] **Tanner** - +και+αὖθις.

[195] **Tanner** - καινισθείη.

[196] **Pitra** - Can. 17: Εκάστην ἐκκλησίας cum omnibus vatic. Ioan. Antioch. tit. 34, vallicell. Petrob. Bruns. ἐπαρχίαν Rhalli. Iustell. in marg. - ἀγροῖκάς vatic. 3 - κατέχοντες Bevereg. Nomocan. - ἐγένετό τις ἤ γένηται Iustell. in marg. trapez. - ἀδικεῖσθαι Bevereg. - κινεῖν ἀγῶνα cum vatic. 1, 3, Iustell. et concil. ἀγῶνα om. vatic. 2, 4, vallicell. palat. Rhalli qui de varietate silet omnino. - ἐπιισκόπου ἤ μητροπολ. Vulgo in concil. et veterib. Ed. Sed duo priora om. vatic. 1, 2, 3, 4, valilcell. Palat. trapez. petrob. Rhalli. - ἐπάρχῳ Bruns. et concil. ἤ παρὰ τῷ ἐξ. vatic.

:ԺԷ: Զոր առ միմեանս երդման եւ ընդերակցութեան յանցանս. եւ յարտաքին աւրինացն յամենայնի արգելեալ լիցի, մանաւանդ առաւել յեկեղեցի Աստուածոյ լինեալ. զայսպիսիս բայց հրաժարեալ պարտ է: Իսկ եթէ ոմանք կլերիկոսք, կամ միակեցք գտանիցին երդումն առեալ ընդ միմեանս, կամ ընկերակցեալ կամ դաւաճանութիւնս առնել եպիսկոպոսաց կամ այլոց կլերիկոսաց. այնպիսիքն անզանիցին յիւրեանց աշտիճանէ:

ιη΄.[197] Τὸ τῆς συνωμοσίας[198] ἢ φρατρίας[199] ἔγκλημα, καὶ παρὰ τῶν ἓξω νόμων πάντη κεκώλυται, πολλῷ δὴ μᾶλλον ἐν τῇ Θεοῦ[200] ἐκκλησίᾳ τοῦτο γίνεσθαι ἀπαγορεύειν προσήκει. Εἴ τινες τοίνυν κληρικοὶ ἢ μονάζοντες εὑρεθεῖεν, ἢ συνομύμενοι, ἢ φρατριάζοντες, ἢ κατασκευάς τυρεύοντες ἐπισκόποις ἢ συγκληρικοῖς[201], ἐκπιπτέτωσαν πάντη τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.[202]

:ԺԸ: Եկն ի մեր լսելիս, եթէ որ յիշխանութիւնս կանոնայդրել ժողովք եպիսկոպոսացն ոչ լինիցի, եւ յայնմանէ բազում անփոյթ լիցի որ{ոց} ուղղութեան կարաւտին եկեղեցական իրք: Հրամ[ա]եաց (sic) արդ արդաւք (sic) սուրբ սինոդոսս, ըստ կանոնաց սրբոց հարցն, երկիցս ի տարոջն (sic) ի միասին ժողովեալ իւրաքանչիւր գաւառի եպիսկոպոսացն ուր եւ մետրայպաւլտարանին եպիսկոպոսն կամեսցի, եւ ուղղեալ իւրաքանչիւր ոք, զպատճառս զոր եւ պատահի: Իսկ զեպիսկոպոսս զորս ոչ գիտասցեն, գնալ ի քաղաքս նոցայ, եւ թէ իցեն առողջս, եւ ամենայն անհրաժարելի կարեւոր պարապման ազատք. եղբայրայպէս տրտմեցուցանել:

ιθ΄.[203] Ἦλθεν εἰς τὰς[204] ἡμετέρας ἀκοάς, ὡς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, αἱ κεκανονισμέναι[205] σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων οὐ γίνονται, καὶ ἐκ τούτου πολλά[206] παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων· ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων[207]

---

2. - Maximopere notandum ea omnia omitti in vatic. 1 quae leguntur de constantinopolitano, post vocem διοικήσεως usque ad προείρηται - καθὼς προείρηται vatic. 2, Nomocan. - λουθεῖται Pedal.

[197] **Tanner** - Cf. Can. ap. 31 (CSP 22), conc. Gangr. (ca 340), c. 6 (CSP 91), conc. Antioch. (341), c. 5 (CSP 108-109), conc. Carth. (419), cc. 10, 53 (CSP 223, 273-277).

[198] **Tanner** - συνομωσίας.

[199] **Tanner** - φατρίας.

[200] **Бенешевич, Tanner** - +τοῦ+θεοῦ.

[201] **Бенешевич** - cod. συγ здесь надпис. надстрокой.

[202] **Pitra** - Can. 18. Φατρίας Rhalli, alii. - τοίνυν om. vat. 3. - οἰκείου ἀριθμοῦ palat.

[203] **Tanner** - Cf. conc. Nic., c. 5, Can. ap. 37 (CSP 26), conc. Antioch. (341), c. 20 (CSP 120), conc. Carth. (419), cc. 18, 73, 76, 77, 95 (CSP 232, 314, 316-318, 358).

[204] **Бенешевич** - | τὰς.

[205] **Бенешевич** - Κανονισμέναι V.

[206] **Бенешевич** - cod. это πολλὰ припис in m..

[207] **Tanner** - | ἁγίων.

πατέρων κανόνας, δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συντρέχειν καθ᾽ἑκάστην ἐπαρχίαν τοὺς ἐπισκόπους[208], ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα. Τοὺς δὲ μὴ συνιόντας ἐπισκότους ἐνδημοῦντας ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι, καὶ ταῦτα ἐν ὑγείᾳ διάγοντας, καὶ πάσης ἀπαραιτήτου καὶ[209] ἀναγκαίας ἀσχολίας ὄντας ἐλευθέρους, ἀδελφικῶς ἐπιπλὴττεσθαι.[210]

:ԺԹ: Զկլերիկոսս զկատարեալս յեկեղեցոջն (sic), որպէս նախ//(թղ.75ա) ասացաք, ոչ է արժան յայլ քաղաքի եկեղեցոջ (sic) կարգել: Այլ հաստատեալ յայն, յորում սպասաւորեալ արժանացաւ իսկ զբանէ, բայց յայնցանէ որոց կորուսցեն զհայենիս իւրեանց, եւ ի հարկէ յայլ եկեղեցիս գնասցեն: Իսկ եթէ ոք եպիսկոպոս յետ սահմանիս այսմիկ, յայլ եպիսկոպոսէ եկեալ ընդունեսցի կլերիկոս, հաճոյ թուեցաւ սինոդոսին անհաղորդ լինել զընդունեալն եւ զընդունողն, մինչեւ եկեալ կլերիկոսն գնասցէ յիւրում ընակութիւնն:

κ΄.[211] Κληρικοὺς εἰς ἐκκλησίαν τελοῦντας, καθὼς ἔδη[212] ὡρίσαμεν, μὴ ἐξεῖναι εἰς ἄλλης πόλεως τάττεσθαι ἐκκλησίαν· ἀλλὰ στέργειν ἐκείνην[213], ἐν ᾗ λειτουργεῖν ἐξ ἀρχῆ?[214] ἠξιώθησαν, ἐκτὸ? ἐκείνων, οἵτινε?[215] ἀπολέσαντε? τὰ? ἰδία?[216] πατρίδα? ἀπὸ ἀνάγκη?, εἰ? ἄλλην ἐκκλησίαν μετῆλθον. Εἰ δὲ τι? ἐπίσκοπο? μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον, ἄλλῳ ἐπισκόπῳ προσήκοντα δέξοιτο[217] κληρικὸν, ἔδοξεν ἀκοινώνητον εἶναι καὶ τὸν δεχθέντα καὶ τὸν δεχάμενον[218], ἕω? ἂν ὁ μεταστά? κληρικὸ? εἰ? τὴν ἰδίαν ἐπανέλθη[219] ἐκκλησίαν.[220]

---

[208] **Tanner** - τοὺς ἐπισκόπους καθ᾽ ἑκάστην ἐπαρχίαν.

[209] **Бенешевич** - | καὶ ταῦτα ἐν ὑγείᾳ διάγοντας, καὶ πάσης ἀπαραιτήτου καὶ.

[210] **Pitra** - Can. 19 desideratur in vulgato Ioan. Antioch. sed Iuris Eccles. Graec. Tom. I. non omittitur in eiusd. codice vaticano - εἰς τάς ἡμετέρας cum Bever. Bruns. Rhalli iuxta canon 23; τάς vulgo om. - καὶ τούς ἐν ὑγείᾳ vatic. 1.

[211] **Tanner** - Cf. conc. Nic., cc. 15-16, Can. ap. 15 (CSP 15), conc. Antioch. (341), c. 3 (CSP 106*-107), conc. Sard. (342/343), cc. 15-16 (CSP 182-183), conc. Carth. (419), cc. 54, 90 (CSP 277-279, 334).

[212] **Tanner** - ἤδη.

[213] **Бенешевич** - cod. ἐκείνη.

[214] **Бенешевич** - ἀρχῆςλειτουργεῖν.

[215] **Бенешевич** - ἔιτινες P.

[216] **Бенешевич** - οἰκείας.

[217] **Tanner** - δέξηται.

[218] **Tanner** - δεχόμενον.

[219] **Бенешевич** - ἐπανέλθοι.

[220] **Pitra** - Can. 20.᾽Εντάττεσθαι Ioan. Antiochen. Tit. 19. - ὑπὸ ἀνάγκης trapez. - οἰκείας πατρίδας Rhalli. - τινες ἐπίσκοποι trapez. palatin. - δέξηται Io. Antioch. concil. vatic. 1, 2, palat. - καὶ τὸν δεχόμενον Io. Antioch. - ἐτανέλθοι vat. 3, Iustell.

:ի: Զկլերիկոսս կամ զաշխարհականս, զորս չարայխաւսեսցէն զեպիսկոպոսս կամ զկլերիկոսս, լոկ առանց փորձելոյ ոչ է պարտ ընդունել ի չարախաւսութիւն, մինչեւ յառաջագոյն քննեսցեն զվարս նոցայ:

κα΄.[221] Κληρικοὺς ἢ λαϊκοὺ? κατηγοροῦντας ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν[222], ἁπλως καὶ ἀδοκιμάστων μὴ προσδέχεσθαι εἰς κατηγορίαν, εἰ μὴ πρότερον ἐξετασθείη[223] αὐτῶν ἡ ὑπόληψις.[224]

Հայերեն հարվածը բացակայում է:

κβ΄.[225]Μὴ ἐξεῖναι κληρικοὺς[226] μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου διαρπάζειν τὰ διαφέροντα αὐτῷ πράγματα, καθὼς καὶ τοῖς πάλαι κανόσιν ἀπηγόρευται· ἢ τοὺς τοῦτο ποιοῦντας κινδυνεύειν εἰς τοὺς ἰδίους βαθμούς.

:իա: Եկն ի լսելիս սինոդոսին, եթէ կլերիկոսք ոմանք եւ միակեցք (sic). առանց հրամանաց իւրեանց եպիսկոպոսին, իցէ զի եւ անհաղորդս եղեալք ի նմանէ, կալցեն զկոստանդինուպոլիսն, եւ բազում ժամանակս անդ լինիցին խռովութիւնս առնելով, եւ պղտորելով զեկեղեցական կարգադրութիւնս, դարձուցանել եւ տունս ոմանց: Հրամաեաց (sic) արդաւք (sic) սուրբ ժողովս, այնպիսեացն նախ յիշեցուցանել ի ձեռն եկդիկոսի եկեղեցոյ (sic) Կոստանդինուպաւլսու, ելանեալ ի թագուհոյն (sic) քաղաքաց: Իսկ եթէ ի նոյն գործ մնասցեն անամաւթայբար, ակամա զնոսայ ի ձեռս եկդիկոսին այնմիկ//(թղ. 75բ) արտաքս հանեալ, եւ յետ այնորիկ դարձցին ի տեղիս իւրեանց:

κγ΄.[227]Ἦλθεν εἰς τὰς[228] ἀκοὰς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μονάζοντες, μηδὲν ἐγκεχειρισμένοι ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἔστι δ'[229] ὅτε καὶ ἀκοινώνητοι γενόμενοι παρ' αὐτοῦ[230], καταλαμβάνοντες τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινοὐπολιν, ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρίβουσι[231],

---

[221] **Tanner** - Cf. conc. Constantin. I, c. 6, Can. ap. 74 (CSP 45), conc. Carth. (419), cc. 8, 19, 128-130 (CSP 221, 234-236, 402-404).

[222] **Бенешевич** - ἐπίσκοπον ἢ κληρικόν V, но в обоих словах ν переправл. в υ.

[223] **Tanner** - ἐξετασθῇ.

[224] **Pitra** - Can. 21. Εἰς κατηγορίαν accepimus ex Io. Antioch. tit. 16. Dionysio, vatic. 3, trapez. Rhalli; om. vulgate concil.

[225] **Tanner** - Cf. Can. ap. 40 (CSP 27), conc. Antioch. (341), c. 24 (CSP 123-124), conc. Carth. (419), cc. 22, 81 (CSP 238, 321-322).

[226] **Tanner** - κληρικοῖς.

[227] **Tanner** - Cf. conc. Nic., cc. 15-16, Can ap. 15 (CSP 15), conc. Antioch. (341), c. 3 (CSP 106-107), conc. Sard. (342/343), cc. 15-16, 19 (CSP 182-183, 185-186), conc. Carth. (419), cc. 54, 90 (CSP 277-279, 334).

[228] **Бенешевич** - | τὰς.

[229] **Tanner** - δὲ.

[230] **Бенешевич** - ὑπ'αὐτοῦ Patm. 172, no nad ὑπ'αὐ надоис. παρ'αυ.

[231] **Бенешевич** - διατρίβουσινἐναὐτῇ V.

ταραχάς ἐμποιοῦντες καὶ θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ἀνατρέπουσι[232] τε οἴκους τινῶν. Ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοὺς τοιούτους ὑπομιμνήσκεσθαι μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἐκδίκου τῆς κατὰ[233] Κωνσταντινούπολιν[234] ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ[235] ἐξελθεῖν βασιλευούσης[236] πόλεως. Εἰ δὲ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένοιεν ἀναισχυντοῦντες, καὶ ἄκοντας αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκδίκου ἐκβάλλεσθαι, καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους.[237]

:իբ: Զմի անգամ սրբեցեալ վանորայս, գիտութեամբ եպիսկոպոսին պարտ է հանապազ վանք մնալ, եւ զինչս նոցայ պահեալ վանից, եւ ոչ այնուհետեւ կարելի է լինել նոցայ աշխարհականաց բնակարան, իսկ որք թոյլ տան այնպէս լինել անգցին ընդ կանոնաց պատժոյ:

κδ΄.[238] Τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα μοναστήρια κατὰ γνώμην ἐπισκόπου[239] μένειν εἰς τὸ γνώμην ἐπισκόπου μένειν εἰς τὸ[240] διενεκὲς μοναστήρια, και τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα φυλάττεσθαι τῷ μοναστηρίῳ καὶ μὴ δύνασθαι ἔτι[241] γίνεσθαι κοσμικὰ[242] καταγώνα[243]· τοὺς δὲ συγχωροῦντας τοῦτω γίνεσθαι ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ κανόνων[244] ἐπιτιμίοις.

:իգ: Քանզի ոմանք մետրապաւլիտք, որպէս լուաք, անփոյթ առնիցեն զձեռնարկեալ հաւատն իւրեանց, եւ յապաղեն զձեռնադրութիւնս եպիսկոպոսացն: Հաճու թուեցաւ սուրբ սինոդոսին, ի ներքս յերեք ամսոցն լինեալ զձեռնադրութիւնս եպիսկոպոսացն, եթէ ոչ լիցի ինչ անհրաժարելի հարկ առ ի յերկարել զսահմանել ժամանակն: Իսկ է թէ այսպէս ոչ արասցէ, ընդ եկեղեցական պատժաւք անգանիցի, եւ զմուտ եկեղեցոյն (sic) պահեսցի ընդ ձեռամբ իկոնոմին եկեղեցոյն ամբողջ:

---

232 **Tanner** - ἀνατρέποντές.
233 **Tanner** - ἐν] κατὰ.
234 **Tanner** - Κωνσταντινουπόλει.
235 **Бенешевич** - τῷ P.
236 **Tanner** - +τῆς+βασιλευούσης.
237 **Pitra** - Can. 23.῾Ελθεν εἰς ἀκοὰς petrob. Nomocan. - καταλαμβάνουσιν. trapez. Bevereg. Nomocan. - θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησίαν ἀνατρέπουσι οἴκους τιν. Ioan. Antioch. tit. 20. - τῆς ἐν Κωνσταντ. ἁγίας ἐκκλ. id. trapez. - ἐπὶ τῷ ἐξελθ. Rhalli. - ἃ ἀναισχυντοῦντες Io. Antioch.
238 **Tanner** - Cf. Cyrillus Al., c. 2 (CPG 282-283).
239 **Tanner** - +τοῦ+ἐπισκόπου.
240 **Tanner** -] γνώμην ἐπισκόπου μένειν εἰς τὸ.
241 **Tanner** -] ἔτι.
242 **Бенешевич** - вм. καὶ μηκέτι δύνασθαι ταῦτα κοσμικὰ γενέσθαι, вPatm. 173 καὶ μὴκέτι δύνασθαι γίνεσθαι ταῦτα κοσμικὰ.; **Tanner** - +αὐτὰ+κοσμικὰ.
243 **Tanner** - καταγώγια.
244 **Бенешевич, Tanner** - ἐκ τοῦ κανόνος V.

κε΄.[245] Ἐπειδὴπερ τινὲς τῶν μητροπολιτῶν, ὡς περιηχήθημεν, ἀμελοῦσι τῶν ἐγκεχειρισμένων αὐτοῖς[246] ποιμνίων καὶ ἀναβάλλονται τάς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐντὸς τριῶν γίνεσθαι[247] τάς χειροτονίαςτῶν ἐπισκόπων, εἰ μήποτε ἄρα[248] ἀπαραίτητος ἀνάγκη παρασκευάσοι[249] ἐπιταθῆναι τὸν τῆς ἀναβολῆς χρόνον· εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτιμίῳ[250], τὴν μέντοι πρόσοδον τῆς χηρευούσης ἐκκλησίας σῴανπαρὰ τῷ οἰκονόμῳ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φυλάττεσθαι.

:իդ: Քանզի յեկեղեցիս ոմանս, որպէս լսեմք, առանց իկոնոմի եպիսկոպոսք ձեռնարկեսցեն եկեղեցական իրաց: Հաճոյ թուեցաւ սիւնոդոսին, ամենայն եկեղեցի որ ունիցի եպիսկոպոս, կալցէ եւ իկոնոմոն (sic) յիւրոց կլերիկոսացն: Որպէս զի հոգասցէ զեկեղեցականս գիտութեամբ իւրոյ եպիսկոպոսին, որպէս զի մի լիցի անվկայ անաւրէնութիւն եկեղեցոյն (sic), եւ վասն այնորիկ ցրվեսցի եկեղեցական իրք եւ անգոսնեսցի քահանաութիւն (sic): Ապ//(թղ.76ա)այ թէ ոչ արասցէ զայս, պատժեսցի յաստուածային կանոնացն:

κς΄.[251] Ἐπειδὴ ἔν τισιν ἐκκλησίαις, ὡς περιηχήθημεν, δίχα οἰκονόμων οἱ ἐπισκοποι τὰ ἐκκλησιαστικὰ χειρίζουσι πράγματα, ἔδοξε πᾶσαν ἐκκλησίαν ἐπίσκοπον ἰδίου[252] κλῆρου, οἰκονομοῦντα τὰ ἐκκλησιαστικά κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· ὥστε ἁμάρτυρον μὴ[253] εἶναι τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐκ τοὐτου σκορπίζεσθαι τὰ τῆς αὐτῆς[254] ἐκκλησίας πράγματα, καὶ λοιδορίαν τῇ ἱερωσύνῃ[255] προστρίβεσθαι· ἐι δὲ μὴ τοῦτο ποιὴσοι[256],ὑποκεῖσθαι αὐτὸν τοῖς θείοις κανόσιν.

---

[245] **Tanner** - Cf. Can. Ap. 58 (CSP 38); conc. Carth. (419), cc. 71, 74, 78, 121, 123-124 (CSP 313, 315, 318, 392, 394-396); Petrus Al., c. 10 (CPG 46-48).
[246] **Tanner** -] αὐτοῖς.
[247] **Tanner** - +μηνῶν+γίνεσθαι.
[248] **Tanner** - μὴτοι γε] μήποτε ἄρα.
[249] **Tanner** - παρασκευάση.
[250] **Бенешевич, Tanner** - ἐκκλησιαστικοῖς ἐπιτιμίοις V.
[251] **Tanner** - Cf. Can ap. 38-39, 41 (CSP 26-29); conc. Ancyr. (314), c. 15 (CSP 66); conc. Antioch. (341), cc. 24-25 (CSP 123-126); conc. Gangr. (ca 340), c. 7 (CSP 92); conc. Carth. (419), c. 26(CSP 242); Theophilus Al., c. 10 (CPG 270); Cyrillus Al., c. 2 (CPG 279 sq.).
[252] **Tanner** - +ἔχουσιν καὶ οἰκονόμον ἔχειν ἐκ τοῦ˘ἰδίου.
[253] **Tanner** - μὴ ἁμάρτυρον.
[254] **Tanner** -] αὐτῆς.
[255] **Бенешевич** - cod. вставл. μὴ над строкой друг. рук.
[256] **Бенешевич** - ποιήση Patm. V; **Бенешевич, Tanner** - ποιήσει Patm. 173.

:իե: Զորս յափշտակեսցեն զկանայս յանուն բնակակցութեան, կամ գործակից լիցին, կամ յաւժարակից որոց յափշտակիցեն: Հրամայեաց սուրբ ժողովս. եթէ կլերիկոսք իցեն անկցին յիւրեանց աշտիճանէն, եւ թէ աշխարհական՝ նզովեսցի:

κζ ′.[257] Τοὺς ἁρπάζοντας γυναῖκας[258] ἐπ ᾽ ὀνόματι συνοικεσίου, ἢ συμπράττοντας, ἢ συναιρομένους[259] τοῖς ἁρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος[260], εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου[261] βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοὶ[262], ἀναθεματίζεσθαι.[263]

*Հաշիւ սուրբ սիւնհոդոսիս այսմիկ. արտաճայնել յաղագս աւագութեան աթոռոյ սրբուհոյ (sic) եկեղեցոյն (sic) Կոստանդիւուպալսոյ (sic):**

κή.[265] Ψῆφος τῆς αὐτῆς ἁγίας συνόδου, ἐκφωνηθεῖσα χάριν τῶν πρεσβείων[266] τοῦ ἁγιωτάτου θρόνου τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.[267]

:իզ: Յամենայն ի սրբոց հարցն սահմանացն հետեւեալք, եւ զոր այժմ ընթերցել կանոնս :ՃԾ: աստուածասէր եպիսկոպոսացն զժողովելոցն, ի բարեպաշտ յիշատակ Թէոդոսի մեծին թագաւորելոյն ի Կոստադինուպաւլիս՝ ի Նոր Հռոմ, ծանուցեալք զնոյն եւ մեք հրամայեմք եւ ծանուցանեմք, եւ հաշուիմք յաղագս աւագութեան սրբուհոյ եկեղեցոյ(sic): Նոյն Կոստանդինուպաւլսու՝ Նոր Հռոմայ, վասն թագաւորելոյ քաղաքին այնմիկ. սուրբ հարքն իրաւապէս ետուն զաւագութիւն, եւ նոյն

[257] **Tanner** - Cf. conc. Ancyr. (314), c. 11 (CSP 64-65); Basilius Caes., cc. 22, 30, 38, 42, 53 (CPG 124 sq; 130; 133 sq.; 135; 143).

[258] **Tanner** - κόρας | γυναῖκας.

[259] **Бенешевич** - συναιρομένους PV (новVперед μ выскобл. υ)

[260] **Tanner** - ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισεν.

[261] **Tanner** - οἰκείου | ἰδίου.

[262] **Tanner** - +μονάζοντες ἢ+λαϊκοί.

[263] **Pitra** - Can. 27. Καὶ ἐπ᾽ ὀνομ. vulg. ad Bruns. - ἢ συναιρουμένους Iustell. Nomocan. vatic. 1, 2, 3; ἢ συναινοῦντας vulgo in concil. - ἀναθεματίζεσθαι αὐτούς ibid.

* Ինչպես վերեւում տեսանք հայերեն բնագրում չեն բերվում Քաղկեդոնի ժողովի կանոնների հունարեն բնագրի վերնագրերը: Այս կանոնում առաջին անգամ բերվում է կանոնի վերնագրի հայերեն թարգմանությունը:

[265] **Tanner** - Cf. conc. Constantin. I, c. 3 (v. supra p. 32); Can. ap. 34 (CSP 24).

[266] **Бенешевич** - πρεσβεῖων cod.

[267] **Pitra** - Can. 28, 28 et 30 tales referimus quales solent in cosicibus canonum occurere, v. g. in vatic. 1. 2, 3, 4, palat. vallicell. sed plane apud Ioan. Antioch. deficient canones quatuor ultimo. Tum tota illa periodus, inde a verbis τῶν συναχθέντων usque ad νέα Ῥομη circumscripta, omittiur in trapez. mosqens. apud Bewereg. veteresque canonum et concilior. editors. - ἀποδιδόασι column. - τά πρεσβεῖα usque ad επίσκοποι, immo et vocem ἀνένειμον om. id. mosquens. ἁγιωτάτου et legis τῆς ἁγίας. Tanner - Ψῆφος περὶ τῶν πρεσβείων τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως; - ψῆφος τῆς αὐτῆς συνόδου, ἐκφωνηθεῖσα χάριν τῶν πρεσβείων τοῦ ἁγιωτάτου θρόνου τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως v. l. CCO.

աւրինակաւ չարժեալ :ՃԾ: աստուածայսէր եպիսկոպոսք, զհաւասար աւագութիւն բաշխեցին Նոր Հռոմա սուրբ աթոռոյն իրաւապէս դատեալք, զոր ի թագաւորէն եւ ի սինկլիտոսացն պատվեալ քաղաքն, զհաւասարն վայելեալ զաւագութիւնն զաւ//(թղ.76բ)ագայգոյն քաղաքին Հռոմայ, եւ յեկեղեցական իրս իբրեւ զնայ մեծանալ: Երկրորդ զկնի նորա գոլով, որպէս թէ զպոնտացոց, եւ զասիացոց, եւ զթրակացոց հոգացողութիւն մետրայպաւլտին միայն, այլեւ զորս ի բարբարոսականաց եպիսկոպոսս, զնախասացեալ հոգացողութեանն. ձեռնադրեսցին ի սուրբ աթոռոյն Կոստանդինուպաւլսու եկեղեցոյն: Հայտ է թէ իւրոց քան զիւր մետրայպաւլիտ, յառաջ ասացեալ հոգացողութեանն, հանդերձ իշխանութեան եպիսկոպոսացն, ձեռնադրեալ զգաւառին եպիսկոպոսունս: Որպէս յաստուածաին (sic) կանոնսն պատմեցաւ. ձեռնադրեալ զնախասացեալ հոգացողութեանն, մետրայպաւլիտսն ի Կոստանդինուպաւլսոյ արհիեպիսկոպոսին հաշուոյն համայձայնութեանն, ըստ սովորութեան եղելոցն, եւ ի նմին վերաբերելոցն:

Πανταχοῦ[268] τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὅροις ἑπόμενοι, καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα[269] θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ[270] γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλει νέᾳ Ῥώμῃ[271], γνωρίζοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὁρίζομέν τε καὶ ψηφιζόμενθα[272] περὶ τῶν πρεσβείων[273] τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης. Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα· καὶ[274] τῷ αὐτῷ[275] σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα[276] θεοφιλέστατοι[277] ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τὴν βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων[278]

---

268 **Бенешевич** - Cod. рукой XIII в. перед Πανταχοῦ став. κη′.
269 **Бенешевич** - ρν′.
270 **Бенешевич** - τοῦ проп. V.
271 **Tanner** - τῶν συναχθέντων ... νέα Ῥώμῃ om. v. l. CCO.
272 **Бенешевич** - ψηφίζομενV.
273 **Бенешевич** - cod. πρεσβειων; Pπρεσβειῶν.
274 **Бенешевич** - καὶ проп. V.
275 **Бенешевич** - οὖν вставл. V.
276 **Бенешевич** - ρν′.
277 **Бенешевич** - θεοφιλεῖς.
278 **Бенешевич** - πρεσβειων cod.

τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι[279] Ῥώμα[280], καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ᾽ ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Καὶ ὥστη τοὺς τῆς Ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσιανῆς καὶ τῆς Θρᾳκικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς[281] ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοκήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας· δηλαδὴ ἑκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετά τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται· χειροτονεῖσθαι δὲ, καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας[282] τῶν προειρημένων διοικήσεων παρά τοῦ Κωνσταντινουπόλεως[283] ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τὸ ἔθος γινομένων, καὶ ἐπ᾽ αὐτόν ἀναφερομένων.

Նոյն սուրբ սիւնհոդոսիս այսմիկ ի գործոց որ յաղագս Փոտիոսի. եպիսկոպոսի Տիրոսի. եւ Եւստաթիոսի եպիսկոպոսի Բիրիտոնի.

κθ΄. Τῆς αὐτῆς ἁγίας συνόδου ἐκ τῆς πράξεως τῆς περὶ Φωτίου ἐπισκόπου Τύρου καὶ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Βερυτοῦ[284].[285]

Մեծավայելուչ եւ փառաւորայգոյն իշխանքն ասացին. Վասն եպիսկոպոսացն որոց ձեռնադրեցան ի Փոտիոսէ բարէպաշտ եպիսկոպոսէ. եւ արգելեալք եղեն յԵւստաթիոսէ բարէպաշտ եպիսկոպոսէն, եւ յետ եպիսկոպոսութեանն զքահանայից կարգն ունել հրամայեցան. զինչ հաճոյ թուի սուրբ սինոդոսին:///(թղ.77ա)

Οἱ[286] μεγαλοπρεπέστατοι καὶ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες εἶπον· Περὶ τῶν ἐπισκόπων τῶν χειροτοιηθέντων μὲν παρά Φωτίου τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου, ἀποκινηθέντων δὲ παρά Εὐσταθίου τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου, καὶ μετά τὴν ἐπισκοπὴν πρεσβυτέρων εἶναι κελευσθέντων, τί παρίσταται τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ;

---

[279] **Бенешевич** -] βασιλίδι.

[280] **Бенешевич, Tanner** - Ῥομη.

[281] **Tanner** - βαρβαρικῆς.

[282] **Tanner** - μετά τῶν ... μητροπολίτας om. v. l. CCO.

[283] **Tanner** - ἐπισκόπου v. l. CCO.

[284] **Бенешевич** - Βηρύτου cod.; **Tanner** - τῆς αὐτῆς ἁγίας συνόδου ἐκ τῆς πράξεως τῆς περὶ Φωτίου ἐπισκόπου Τύρου καὶ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Βηρύτου] κθ΄. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον τοῦ ἰδίου θρόνου ἀποκκινούμενον ἐν πρεσβυτερίῳ καταλέγεσθαι.

[285] **Pitra** - Can. 29 solet incipere in vulgatis canonibus a sentential legati:Ἐπίσκοπον κ. τ. ε. - Ἐπίσκοπικὴν ἁγίαν vatic. 2. -Ἀνατόλιος usque ad εἶπεν iterum vulgo om. - εἰς πρεσβυτέρου τάξιν vatic. 2, mosquens. - quae sequuntur ἱερωσύνην non leguntur in vulgatis canonibus.

[286] **Бенешевич** - V перед Οἱ ставить κθV.

Պասխալինոս եւ Լուկինսիոս բարեպաշտ եպիսկոպոսունք, եւ Վոնիփատոս քահանա, տեղապահք եկեղեցոնն (sic) Հռոմայ. ասացին:

Πασχασίνος[287] καὶ Λουκίνσιος[288], οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι, καὶ Βονεφάτιος[289] πρεσβύτερος, τοποτηρηταὶ τῆς ἐκκλησίας[290] Ῥώμης εἶπον·

Զեպիսկոպոսի քահանայի աշտիճան բերեալ եկեղեցոյ կողոպտումն իցէ: Իսկ եթէ պատճառ ինչ իրաւացի վասն նոցա ի գործոց եպիսկոպոսութեան արգելու, այնուհետեւ ոչ զքահանա ի տեղի ունել պարտին: Ապա թէ առանց պատճառանաց արգելեցան յաւժարութենէն, առ եպիսկոպոսութեան արժանս վերադարձցին:

Ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν φέρειν, ἱεροσολία ἐστίν. Εἰ δὲ αἰτία τις δικαία ἐκείνους ἀπὸ[291] τῆς πράξεως τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκινεῖ, οὐδὲ πρεσβυτέρου τόπον κατέχειν ὀφείλουσιν. Εἰ δὲ ἐκτός τινος ἐγκλήματος ἀπεκινήθησαν τοῦ ἀξιώματος, πρὸς τὴν τῆς[292] ἐπισκοπῆς[293] ἀξίαν ἐπαναστρέψουσιν[294].

Անատոլիոս երկեղած արհիեպիսկոպոս Կոստանդինուպաւլսու ասաց. Այնոքիկ որք ասացին յեպիսկոպոսութեան արժանեցն (sic), ի քահանութեան (sic) կարգ իջանեալ, եթէ յիրաւացի պատճառանաց պատժեսցին: Արդարայպէս եւ ոչ քահանայի կարգին արժան իցեն հասանել պատվոյն (sic), ապա թէ առանց իրաւացի պատճառի իմիք ի նուազայգոյն աշտիճան իջան. արդա՛ր եթէ անպարտս գտանիցին, զեպիսկոպոսութեանն արժանն, վերըստին առնուլ եւ զքահանայութիւնն:

Ἀνατόλιος ὁ εὐλαβέστατος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπεν· Οὗτοι οἱ λεγόμενοι ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς[295] ἁγίας[296] εἰς τὴν τοῦ πρεσβυτέρου[297]τάχιν κατεληλυθέναι, εἰ μὲν ἀπὸ εὐλόγων τινῶν αἰτιῶν καταδικάζονται, εἰκόντως[298] οὐδὲ τῆς πρεσβυτέρου[299] ἐντὸς ἄξιοι

---

287 **Бенешевич, Tanner** - Πασκασῖνος.
288 **Tanner** - Λουκήνσιος.
289 **Tanner** - Βονιφάτιος.
290 **Tanner** - ἀποστολικῆς καθέδρας] ἐκκλησίας.
291 **Бенешевич** - ἐκ] ἀπὸ.
292 **Бенешевич, Tanner** -] τῆς
293 **Бенешевич, Tanner** - ἐπισκοπικὴν; **Бенешевич** - πρὸς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς PV.
294 **Бенешевич** - ἐπιστρέψουσιν.
295 **Tanner** - ἐπισκοπικῆς.
296 **Бенешевич, Tanner** - ἀξίας.
297 **Бенешевич** - πρεσβυτερίου.
298 **Бенешевич, Tanner** - εἰκότως.
299 **Бенешевич** - cod. в πρεσβυτερίου выскобл. і.

τυγχάνουσιν εἶναι τιμῆς[300]· εἰ δὲ δίχα τινὸς αἰτίας εὐλόγου εἰς τὸν ἥττονα κατεβιβάσθησαν βαθμόν, δίκαιοι τυγχάνουσιν, εἴγε ἀνεύθυνοι φανεῖεν, τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἐπαναλαβεῖν[301] ἀχίαν[302] τε καὶ ἱερωσύνην[303].

Ամենայն բարէպաշտ եպիսկոպոսքն գոչեցին:
Πάντες οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποιἐβόησαν·

Արդար է դատաստան հարցն. ամենեքին զայդ ասեմք վասն զի իրաւայ-պէս հաշվեցան սուրբ հարքն. հաշիւ արշիեպիսկոպոսացն կալցի.
Δικαία ἡ κρίσις τῶν πατέρων· πάντες τὰ αὐτὰ λέγομεν· οἱ πατέρες δικαίως ἔψηφίσαντο· ἡ ψῆφος τῶν ἀρχιεπισκόπων[304] κρατείτω....

Պատվական եւ փառ//(թղ.77բ)աւոր իշխանքն ասացին:
Οἱ μεγαλοπρεπέστατοι καὶ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες εἶπον·

Հաճոյսն սուրբ սինհոդոսին յամենայն ժամանակն հաստատուն պահեսցի:
Τὰ ἀρέσαντα τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον βέβαια φυλαττέσθω.

Սուրբ սինոդոսին ի չորրորդ գործոցն յորում տեսանի գլուխն զոր վասն եգիպտացոց եպիսկոպոսացն:
λ΄.[305] Τῆς αὐτῆς ἁγίας[306] συνόδου ἑκτῆς τετάρτης[307] πράξεως, ἔνθα σκοπεῖται τὸ κεφάλαιον τὸ κατὰ τοὺς ἐπισκόπους τοὺς[308] ἀπ᾽ Αἰγύπτου.[309]...

Մեծայվայելուչ եւ փառաւոր իշխանքն եւ պատվական սինկլիտոսքն ասացին:
Οἱ μεγαλοπρεπέστατοι καὶ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες καὶ ἡ ὑπερφυής σύγκλητος εἶπεν[310]....

---

[300] **Бенешевич** - τιμῆς+εἶναι+ V.
[301] **Бенешевич** - V ἀναλαβεῖν ивставл. κρίναντες.
[302] **Бенешевич, Tanner** - ἀξίαν.
[303] **Tanner** - Ἀνατόλιος ... ἱερωσύνην om. v. l. CCO.
[304] **Бенешевич** - πατέρων V.
[305] **Tanner** - Cf. Can. ap. 20, 34 (CSP 17, 24).
[306] **Бенешевич** - ἁγίας+καὶ μεγάλης+.
[307] **Бенешевич** - δ΄.
[308] **Бенешевич** - V было первоначально τῆς, но η передел. в υ.
[309] **Pitea** - Can. 30 incipit ibidem a verbis: ἐπειδὴ, et omissa Paschasini sentential ac caeteris quae ad historicam synodi relationem pertinent, integer canon solis iudicum et senatorum verbis coalescit; statim enim post ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως, subditur: ὅθεν μένοντες usque ad ultimam illam vocem καταπιστευθέσονται. **Tanner** - * չիք.* Πάντες ... Αἰγύπτου.
[310] **Бенешевич, Tanner** - εἶπον.

Քանզի բարէպաշտ եպիսկոպոսք Եգիպտոսի, ոչ որպէս մարտուցեալք ընդ կաթողիկէ եկեղեցոյ (sic) հաւատն, գրեալ ի հրովարտակ սրբազան ա{ր՚}իեպիսկոպոս Լէաւնդիու ձեռնարկեցին: Այլ ասելով եթէ սովորութիւն է յեգիպտացոց հոգացողութիւնս, առանց գիտելոյ եւ տպաւորելոյ, արհիեպիսկոպոս մի ինչ այսպիսիս առնել, եւ արժանի արասցեն տալ նոցա, մինչեւ ի ձեռնադրութիւն եղելոյ ալեքսանդրացոց (sic) մեծի քաղաքի եպիսկոպոսին: Իրաւացի մեզ թուեցաւ եւ մարդասէր, որպէս թէ նոքա մնասցեն ի նոյն ձեւն, ի թագուհոյն քաղաքաց տա[..] ոյն պարգեւեալ, մինչեւ ձեռնադրեսցի արշիեպիս[կ]ոպոս. ալեքսանդրացոց մեծի քաղաքին:

Ἐπειδὴ οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῆς Αἰγύπτου[311], οὐχ ὡς μαχόμενοι τῇ καθολικῇπίστει, ὑπογράψαι τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ὁσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Αέοντος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνεβάλοντο, ἀλλὰ φάσκοντες, ἔθος εἶναι ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ διοικήσει, παρᾶ γνώμην καὶ διατύπωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου μηδὲν τοιοῦτο ποιεῖν, καὶ[312] ἀξιοῦσιν[313] ἐνδοθῆναι αὐτοῖς ἄχρι τῆς χειροτονίας τοῦ ἐσομένου τῆς τῶν[314] Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἐπισκόπου· εὔλογον ἡμῖν ἐφάνη καὶ φιλάνθρωπον, ὥστε αὐτοῖς μένουσιν ἐπὶ τοῦ οἰκείου[315] σχήματος ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει ἔνδοσιν παρασχεθῆναι, ἄχρις ἂν χειροτονηθῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος[316] τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως.

[Պ]ասխալինոս բարէպաշտ եպիսկոպոս տեղապա[հ] առաքելական աթոռոյն Հռոմայ ասաց:

Πασχάσινος[317] ὁ εὐλαβέστατος[318] τοποτηρήτης[319] τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου Ῥώμης[320] εἶπεν·

Եթէ առաջակալ լինել նոցայ հրամա[յ]է ինչ իշխան//(թղ.78ա)ութիւն ձեր, եւ մարդայսիրութիւն հրամայէք առնել առ նոսայ. երաշխաւորս տացցեն զի մի ելցեն յայսմն քաղաքէ մինչեւ Ալէկսանդր (sic) եպիսկոպոս ընկալցի:

---

311 **Tanner** - Αἰγυπτίων.
312 **Бенешевич** - καὶ проп. V.
313 **Бенешевич** - δὲ вставл. V.
314 **Бенешевич, Tanner** - | τῶν.
315 **Бенешевич, Tanner** - ὁμοίοῦ οἰκείου.
316 **Бенешевич** - cod. ἀρχι здесь над строкой рукой XIII в.
317 **Бенешевич, Tanner** - Πασκασῖνος.
318 **Бенешевич, Tanner** - εὐλαβὲστατος+ἐπίσκοπος+.
319 **Бенешевич** - τοποτηρητὴς.
320 **Tanner** - | Ῥώμης.

Εἰ προστάττει ἡ ὑμετέρα ἐξουσία, καὶ κελεύεταί[321] τί ποτε αὐτοῖς[322] παρασχεθῆναι φιλανθρωπίας ἐχόμενον ἐγγύας δότωσαν ὅτι οὐκ ἐξέρχονται ταύτης τῆς πόλεως, ἕως οὗ ἡ Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπον δέξηται[323].

Մեծայվաելուչ եւ փառաւոր իշխանքն եւ պատվական սինկլիտոսքն ասացին: Սրբասնել եպիսկոպոսին Պասխալինոսի հաշիւն հաստատ լինի-ցի, ուստի մնասցեն ի ձեւս իւրեանց երկեղածք եպիսկոպոսք Եպիպ-տոսի(sic), կամ երաշխաւորս տացցեն, եթէ կարելի է նոցա այս. կամ երդմամբ հաւատացուցանեն. մնալ ձեռնադրութեան որ լինելոցն ի-ցէ եպիսկոպոս Ալեքսանդրացոց մեծի քաղաքին:

Οἱ μεγαλοπρεπέστατοι καὶ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες καὶ ἡ ὑπερφυὴς σύγκλητος εἶπεν[324]· Τοῦ[325] ὁσίου[326] ἐπισκόπου Πασχασίνου[327] ψῆφος βεβαία ἔστω ὅθεν μένοντες ἐπὶ τοῦ οἰκείου σχήματος οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῶν Αἰγύπτων[328] ἡ ἐγγύας παρέξουσιν, εἰ τοῦτο αὐτοῖς δυνατὸν, ἡ ἐξωμοσίᾳ καταπιστευθήσονται, ἀναμένοντες[329] τὴν χειροτονίαν τοῦ ἐσομένου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως.

РЕЗЮМЕ

В истории вселенской церкви заметное значение уделяется Халкедонскому Собору, значение которого толкуется по разному церквами признающими или опровергающими его каноны и решения. Римско-Католические и Православные церкви константинопольского толка признали православность этого собора, а некоторые восточные церкви (коптский, сирийско-яковитский, эфиопский, армянский) не приняли богословские решения Халкедона. Это положение было зафиксироано в каноническом сборнике, принятом в начале VIII в. католикосом армянской церкви Св. Иоанном Одзнеци. В сборник канонов армянской церкви не вошли канонические постановления Халкедонского и следующих вселенских соборов. Однако, армянская письменная традиция сохранила текст канонов Халкедонского собора в переводе X-XI вв. в составе византийского сборника XIV титулов. По всей вероятности сборник был переведен армянами халкедонитами,

[321] **Бенешевич** - κελεύετε.
[322] **Бенешевич** - αὐτοις τίποτε.
[323] **Tanner** - ἐγγύας οὖν δότωσαν ... δέξηται add. CCO.
[324] **Бенешевич, Tanner** - ἦιπόν.
[325] **Бенешевич, Tanner** - +Ἡ+ τοῦ.
[326] **Бенешевич, Tanner** - ὁσιωτάτου.
[327] **Бенешевич, Tanner** - Πασκασίνου.
[328] **Бенешевич** - Αἰγυπτίων.
[329] **Бенешевич** - ἀναμένειν V.

литературная деятельность которых мало изучена в арменистике. Указанный канонический сборник сохранился в единственной рукописи в библиотеке венецианских мхитаристов. В этой статье впервые издается средневековый армянский перевод канонов Халкедонского собора из упомянутого сборника с параллельным греческим текстом.

SUMMARY

The role of the Council of Chalcedon in the history of the universal Church is essential, although the official acts and decisions of the Council were variously interpreted by different Churches, accepting or neglecting the given canons and decisions. The Catholic and Byzantine Orthodox churches considered the council as orthodox, while the Oriental Orthodox Churches (Coptic, Syrian, Ethiopian, Indian, Armenian) rejected the theological decisions of the Council. That situation was officially recognized in the canonical collection of the Armenian Church in the beginning of the eighth century by Catholicos St. Hovhan Odznetsi. The canons of the Council of Chalcedon and those of further universal councils were not evidently included in this collection. Nevertheless, the text of the canons of Chalcedon was preserved in the Armenian medieval literature within the canonical corpus of Byzantine XIV Titles. Most probably the text had been translated by the Armenian Chalcedonians whose literary activities were not sufficiently appreciated in the Armenian studies. The present translation of the Chalcedonian canons was preserved in the unique manuscript at the library of Armenian Mekhitarists in Venice. In this article for the first time the Armenian translation of the canons of Chalcedon Council made from the mentioned manuscript, with the paralleled Greek original, is published.